

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Specifické metody sociální práce s rodinou v průběhu
řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu
manželství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: Bc. Ingrid Baloun

Vedoucí práce: doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „Specifické metody sociální práce s rodinou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Adéle Mojžíšové za její trpělivost, pomoc a cenné připomínky. Dále bych ráda poděkovala své rodině, manželů za podporu a pomoc při studiu a psaní mé diplomové práce.

Specifické metody sociální práce s rodinou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá specifickými metodami sociální práce s rodinou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.

Cílem mé diplomové práce je zjistit, jaké metody sociální práce aplikují sociální pracovníci při práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. V souvislosti s cílem jsem stanovila výzkumnou otázku takto: Jaké bariéry identifikují sociální pracovníci při své práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu?

Pro zpracování empirické části jsem zvolila kvalitativní výzkum, který bude probíhat pomocí polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky. Výzkumný soubor tvořilo dvanáct sociálních pracovníků, kteří pracují s rodinami v rozvodu. Dopředu byla stanovena dvě hlavní kritéria pro záměrný výběr výzkumného souboru. Jako prvním kritériem bylo, že sociální pracovníci musí pracovat s rodinami, které jsou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství. Druhé kritérium bylo, aby sociální pracovníci pracovali na orgánu sociálně právní ochraně dětí minimálně po dobu jednoho roku.

Z výzkumu vyplynulo, že sociální pracovníci na orgánu sociálně-právní ochrany dětí nejvíce používají přístup orientovaný na úkoly a uplatňují antiopresivní přístup. Z technik v rozhovoru s klienty využívají nejvíce aktivní naslouchání a s dětmi při rozhovoru techniku práce s kresbou. Při naplňování cíle diplomové práce jsem identifikovala problém u sociálních pracovníků a to ten, že polovina informantů nevěděla, jaké přístupy a techniky jsou v sociální práci. Nejvíce informantů ohledně jejich bariér v práci vypověděli, že je pro ně bariérou klient pod vlivem alkoholu či drog a agresivní klient.

Diplomová práce identifikovala některé nedostatky sociálních pracovníků, ale i jejich vedoucích, např. v nedodržování standardů a může jim pomoci si tyto nedostatky uvědomit a v budoucnu je napravit.

Klíčová slova

Sociální práce s rodinou; Manželství; Rodina; Rodičovská péče; Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Abstract

The diploma thesis deals with the specific methods of social work with a family during the post-divorce child custody trial.

The goal of my thesis is to find out what methods are applied by social workers during their work with families at child custody trial. I stated the research inquiry as follows: what are the barriers identified by social workers during their work with families undergoing a post-divorce child custody trial?

As for the empirical part of the thesis, I adopted the method of qualitative research in the form of partially structured interviews with social workers. The interviewed sample consists of twelve social workers who were at the time engaged in post-divorce child custody trials. Two main criterions were set for selecting the twelve interviewees - the first criterion being that the social workers must be currently working with families during a post-divorce child custody trial, and the second being that all the social workers have been working for an institution for social and legal protection of children for at least one year.

The research has brought the following outcomes: the social workers in question mostly adopt the task-oriented approach as well as the anti-oppressive approach. During a conversation with clients the most commonly used method is active listening. With children, it would be the drawing method.

On my way to reaching the goal of my thesis I identified a social workers related problem: half the interviewees did not know what methods there are in the field of social work.

Most interviewees said that the biggest barrier in their work is the client who is under the influence of alcohol or drugs and also one that is aggressive.

The thesis identified some demerits of social workers as well as their seniors, for instance the failing to follow the norms, and could, hopefully help them to realize these flaws and retrieve them in the future.

Key words

Social works with family; Marriage; Family; Parental care; Social welfare department unit

Obsah

1	Současný stav.....	10
1.1	Rodina.....	10
1.1.1	Manželství.....	13
1.2	Sociální práce s rodinou.....	14
1.2.1	Sociální práce s rodinou v rozvodu	19
1.2.2	Sociální šetření.....	20
1.3	Řešení porozvodových sporů o děti.....	21
1.4	Rodičovská odpovědnost	22
1.5	Sociálně právní ochrana dětí.....	24
1.5.1	Sociální poradenství.....	27
1.5.2	Standardy kvality pro OSPOD.....	28
2	Cíl práce a výzkumné otázky	30
2.1	Cíl práce.....	30
2.2	Výzkumné otázky	30
3	Metodika	31
3.1	Výzkumné metody.....	31
3.2	Charakteristika výzkumného souboru	32
3.3	Realizace výzkumu.....	33
3.4	Etika výzkumu	34
4	Výsledky	35

4.1	Vzdělání a praxe	37
4.2	Změna přístupu v průběhu praxe	40
4.3	Náplň práce sociálních pracovníků pracujících na odboru sociálně-právní ochrany dětí.....	42
4.4	Psychická náročnost práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	48
4.5	Náročnost pro rodiče.....	50
4.6	Postup sociálních pracovníků při rozvodu.....	52
4.7	Standardy kvality na orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	54
4.8	Počet konzultací v týdnu a délka konzultace s klienty	57
4.9	Přístupy sociální práce a využití technik při vedení rozhovorů s klienty	59
4.10	Rodičovská odpovědnost	63
4.11	Bariéry sociálních pracovníků	65
4.12	Profesionální odstup	67
4.13	Supervize a prevence syndromu vyhoření	69
4.14	Spolupráce s dalšími orgány	71
	Diskuze	73
	Závěr	79
	Seznam použitých zdrojů.....	81
	Přílohy.....	89

Úvod

Diplomová práce je v teoretické i praktické části zaměřena na rozsáhlý problém dnešní doby a to je rozvod rodiny, řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti a následný výkon rodičovské odpovědnosti. Jelikož je téma rozvodu a výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství velice aktuální, proto jsem se mu rozhodla věnovat detailněji.

V teoretické části se věnuji rodině a manželství. Tyto dvě témata úzce souvisí s rozvodem, protože jemu předcházejí. V teoretické části mé diplomové práce se zabývám sociální prací s rodinou v rozvodu, jež je věnována celá kapitola. Dále se věnuji řešení porozvodových sporů a hlavně rodičovské zodpovědnosti, která je dva roky upravena novým občanským zákoníkem. Zde uvedu i standardy, které musí být od roku 2014 zpracovány každým oddělením orgány sociálně-právní ochrany dětí.

V neposlední řadě píš o sociálně právní ochraně dětí. Sociální pracovníci ze sociálně-právní ochrany dětí mají velice důležitou roli při řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.

V druhé části diplomové práce realizuji výzkum s dvanácti sociálními pracovníky, kteří pracují na orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem se snažila identifikovat, jaké metody sociální práce aplikují sociální pracovníci při práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu a jaké bariéry identifikují sociální pracovníci při své práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Ve výzkumu jsem se zároveň zaměřila na dodržování standardů, které vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

1 Současný stav

Podle Matouška (2013) je důležitým rysem současných rodin udržení emocionální bilance mezi partnery, navíc je rodina ve srovnání s minulostí v současné době málo stabilní, malá, křehká a má mnoho funkcí, mezi základní patří ekonomické zajištění, emocionální podpora celé rodiny a v neposlední řadě výchova dětí.

1.1 Rodina

Základní jednotkou každé společnosti je rodina, která je nejstarší institucí lidstva (Duková, Duka, Kohoutová, 2013). Šimáčková (2013, s. 659) definuje: „*Její základem je zpravidla vztah mezi manžely nebo vztah mezi mužem a ženou žijícím v nesezdaném soužití.*“ Rodina je definována jako soužití rodičů a dětí, jako soubor společně bydlících a hospodařících partnerů, nebo společného bydlení jednoho partnera, který pečuje o alespoň jedno dítě a kde dochází k formování osobnosti člověka a vytváření lidského kapitálu (Duková, Duka, Kohoutová, 2013).

Rodinu můžeme rozdělit na užší a širší, užší rodinu tvoří jeden rodič a dítě, zatímco širší rodina zahrnuje vztahy mezi sourozenci a i vztahy ke vzdálenějším předkům (prarodičům apod.) nebo potomkům (např. vnučkám) a zahrnuje vztahy k širší rodině (Melzer, Tégl, 2013).

Tabulka č. 1 Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, KULTURNÍ
Legitimizace	sex, děti	děti	NELEGITIMIZUJE
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statusotvorné, citové	CITOVÉ
Autorita	otec	otec – matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženská, církevní	občanská	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

Zdroj: Možný, 2008 (vlastní úprava)

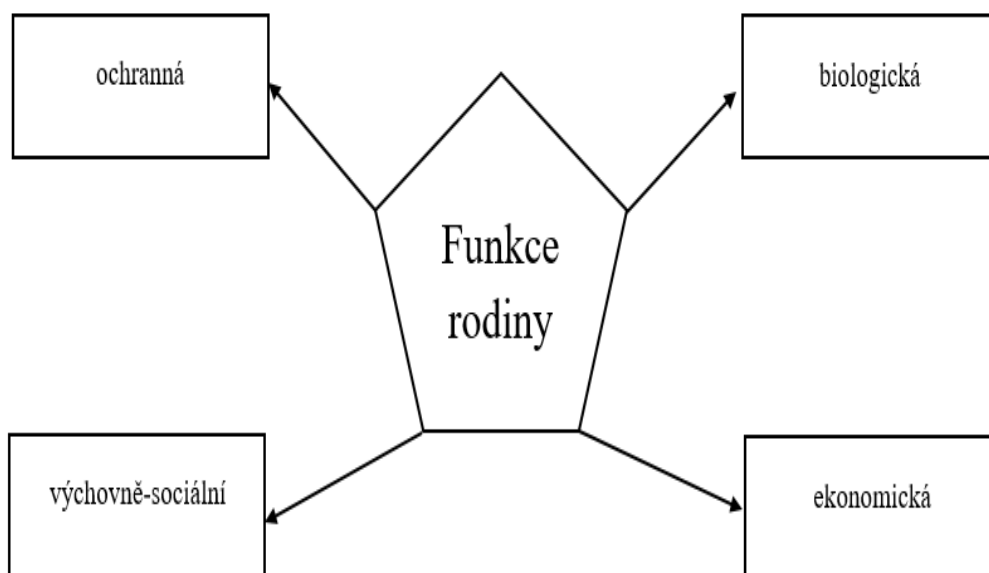
Melzer a Tégel (2013, s. 84) uvádějí, že do pojmu rodiny v současné době nespadá soužití osob stejného pohlaví, i kdyby se jednalo o registrované partnersví podle RegPZ.

Matoušek (2008) rozděluje rodiny na: atomární, měšťanskou, neúplnou, nevlastní, nukleární, orientační (primární), prokreační (sekundární), rozšířenou.

Dle Matouška (2008) je rodina forma solidárního a dlouhodobého soužití osob, které jsou spojené příbuzenstvím a zahrnují přinejmenším rodiče a děti, dalšími znaky rodiny jsou sociokulturní – společné bydlení, společná produkce a konzumace statků.

Reprodukce lidského rodu a výchova potomstva patří mezi základní funkce rodiny (Matoušek, 2008).

Duková, Dudek a Kohoutová (2013) ve své publikaci znázorňují toto schéma funkcí rodiny:

Obrázek 1 Funkce rodiny Zdroj: Dukková, Dudek a Kohoutová (2013), (vlastní úprava)

1.1.1 Manželství

Manželství se vždy uzavírá na základě dobrovolného rozhodnutí ženy a muže (Varvařovský, 2009). Osoby, které chtějí společně uzavřít manželství, musí předem poznat navzájem svůj zdravotní stav a charakterové vlastnosti (Shelle, 2011).

Manželství může být uzavřeno dvěma způsoby:

1. před orgánem státu – starostou, místostarostou nebo jiným pověřeným členem zastupitelstva města, jejíž obecní úřad je pověřen vedením matriky (Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik, 2014)
2. před orgánem církve nebo náboženské společnosti – musí mít oprávnění k uzavírání církevních sňatků (Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik, 2014)

Podmínky a překážky v manželství

V novém občanském zákoníku (dále jen NOZ) je uvedeno, že pro vstup do manželství je nutné dosažení minimální věkové hranice a to osmnácti let s možností prolomení u osob starších šestnácti let, pokud jim to umožní soud. V NOZ se znovu obnovil termín svéprávný, který nahrazuje pojem způsobilý k právním úkonům (Attl, 2012).

NOZ definuje manželství jako trvalý svazek ženy a muže (Česko, 2012). Dle NOZ je manželství jediným právním vztahem mezi ženou a mužem, navíc v současné době není v NOZ za manželství označeno soužití osob stejného pohlaví (Attl, 2012). Soužití dvou osob stejného pohlaví je v současné době v zákoně vymezené jako registrované partnerství (Matoušek 2008). „*Vztah mezi mužem a ženou legitimovaný náboženstvím nebo právem, jehož tradičním účelem je založení rodiny a výchova dětí*“ (Matoušek, 2008, s. 97). Manželství je významný podsystém rodiny, ale v posledních letech v České republice ubývá manželství a stoupá počet nesezdaných soužití; pro rodinu je vždy výhodou, když se může opírat o funkční nebo dokonce spokojené manželství

(Matoušek, 2008). Podle Matouška (2008) je dnes spokojenost s manželstvím podstatnou složkou životní spokojenosti lidí žijících v manželském svazku, v současnosti je ve vyspělých zemích nejvíce ohrožována nevěrou, necitlivostí a nesnášenlivostí partnerů.

Partnerská dvojice je jádrem rodiny, stabilita rodiny vyžaduje koordinaci dospělých partnerů v jejich postojích, komunikační dovednosti, v hodnotách a jistou emoční inteligenci (Matoušek, 2013). Obecně za příčinu vysokého počtu rozpadu manželství je z důvodu uplatňování společnosti sociální kontrolu v oblasti rodinného chování v extrémním ohrožení dospělých nebo dětí, jinak je rodinné chování bráno jako soukromá záležitost (Matoušek, 2015).

Soud manželství může rozvést na návrh jednoho z manželů, pokud je manželství hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití a bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství (Schelle, 2011).

NOZ upravuje rozvod manželství bez domněnky jeho rozvratu a to znamená, že zjišťuje příčiny rozvratu ve sporném řízení na rozdíl od rozvodu s domněnkou rozvratu manželství, kdy soud nezjišťuje příčiny (Attl, 2012)

1.2 Sociální práce s rodinou

Rodina musí mít určité kompetence, aby mohla naplňovat základní funkce, mezi které patří: zajištění si dostačující úrovně příjmů, umět hospodařit s příjmy, zajistit si bydlení a udržovat si domácnost v podmínkách, které budou rodině vyhovovat a budou odpovídat potřebám jednotlivých členů rodiny (Matoušek, 2013). Dále by měla rodina sladovat své vnitřní fungování v rodině jako je například umění konstruktivně řešit konflikty, rodina musí také udržovat sociální kontakty s širší rodinou a i se sociálním okolím (Matoušek, 2013). Sociální pracovník musí vnímat kulturní a hodnotovou orientaci

rodiny a také by měl vnímat uspokojování jejich potřeb (Gulová, 2011). „*Zásadní je kvalita vztahu k dětem a hodnocení vývoje dětí a také vztahy všech členů rodiny k sobě navzájem*“ (Gulová, 2011, s. 60).

Matoušek a Pazlarová (2014) uvádějí, že při hodnocení rodiny je třeba posuzovat rizikové a zároveň i protektivní faktory. Situace, které ohrožují soudržnost, nebo ohrožují některého člena rodiny, považujeme za rizikové faktory, to mohou být například alkoholismus, násilí, trestná činnost nevěra apod. a za protektivní faktory považujeme ty, které rodinám pomáhají zvládat těžkosti jako například sociální inteligence dítěte apod. (Matoušek, 2013).

Za ohrožené rodiny považujeme ty, kde rizikové faktory nejsou dostatečně vyvažovány protektivními faktory či jinými vlivy dalších zdrojů, v takových to případech hrozí rozpad rodiny nebo jiná závažná újma některého z členů rodiny, rodiny mohou mít problémy s více kompetencemi a ty nazýváme mnohoproblémové (dále jen MPR) (Matoušek, 2005). Při řešení problémů je nutné jim dát pořadí a zpřehlednit rizikové a protektivní faktory a zohlednit i další dostupné zdroje, v těchto případech je vhodný postup, ve kterém se na kvalifikované hodnocení rodiny a dítěte navazuje sestavením plánu práce s rodinou, plán práce s rodinou může být výsledkem případové konference (Matoušek, 2013).

Pracovník, který poskytuje pomoc, musí počítat s obranným postojem u některých členů rodiny (Matoušek, 2013). Rodina není moc ochotna docházet do instituce poskytující odbornou pomoc a není často schopna dodržovat dohodnuté termíny, nebo se na daný termín nedostaví ti, kteří byli pozváni, proto je lepší pracovat v domácím prostředí rodiny (Budayová, 2011). Pracovník se musí během prvních kontaktů v rodině držet pouze v roli návštěvníka a poskytovatel odborné pomoci má za cíl, aby ho rodina brala jako partnera nebo v optimálním případě jako spojence (Matoušek, 2013).

Na začátku MPR vidí cíle intervence jinak, než odborný pracovník poskytující pomoc a není tedy jiné východisko, než formulovat cíle, které je rodina schopna dát dohromady (Matoušek, 2013). Jejich představu je nutno redigovat (upravit), aby byla v souladu se zákonem a zájmy jiných lidí (Matoušek, 2013).

Při stanovování směru práce s rodinou se musí určit priority, je dobré začínat s rodinou od základních věcí, jako jsou záležitosti týkající se práce, pravidelné docházky dětí do školních zařízení, hospodaření s penězi, zajištění dopravy a základních životních potřeb (jídla, hygieny, tepla apod.) (Matoušek, 2013). Když se pracovníkovi podaří obnovit příslušné dovednosti jednotlivých členů rodiny a rodina se naučí pracovat s dostupnými zdroji podpory, vnímá to jako pokrok a může to vést ke zvýšení ochoty spolupráce v dalších problémech (Matoušek, 2013). Berg (2013) ve své knize uvádí, že není nutné dokonalé zvládnutí instrumentálního fungování, protože tento ideál může být příliš vysokým nárokem.

Dle Matouška (2013, s. 302) uvádí: *„I v případě, kdy pracovník pomáhá rodině řešit praktické, existenční obtíže nesmí ztrácet ze zřetele její autonomii a odpovědnost.“* Cílem práce s rodinou by mělo být posilování kompetence rodiny, aby rodina byla schopna řešit sama vlastní problémy, odborný pracovník pomáhá rodině jen po omezenou dobu a rodina se musí naučit řešit konflikty a obtížné situace svépomocí (Matoušek, 2013).

Dle Matouška (2013, s. 303): *„významnými dalšími oblastmi pro práci s rodinou jsou zejm.: emocionální klima rodiny, zvládání emocí v rodinné interakci; struktura a povaha vztahů mezi členy rodiny v současnosti; vazby rodiny na další lidi, na jiné rodiny, na sousedské komunity, na organizace (zde může být „velké prázdno“, případně vážné konflikty, ale také např. u Romů – široká rodina znamenající silnou kontrolu a ekonomickou zátěž); minulost rodiny (v ní je možné objevit neřešená traumata, jež se předávají přes generace), budoucnost rodiny (což je obvykle sféra chybějících či nereálných představ).“* Práci na těchto problémech rodiny je přiměřené již nazývat terapií (Matoušek, 2013).

Odborný pracovník (terapeut) zpracovává silné emoční projevy tak, že hledá jejich význam a srovnává jednotlivé členy rodiny s potřebami, jaké emoce signalizují, když členové rodiny začnou vnímat své potřeby, není již nutné své potřeby silně emočně zdůrazňovat (Matoušek, 2013).

Dle Matouška (2013, s. 303): „*Aby měla analýza vztahů naději na úspěch, je třeba pomoci rodině vytvořit takové komunikační klima, v němž jeden druhému naslouchá, nepřerušuje ho, neodchází pryč a posléze reaguje způsobem, který je pro komunikačního partnera čitelný a přijatelný.* Matoušek (2013, s. 303): „*Někteří terapeuti dělají rozbor aktuální vztahů v rodině tak, že s každým členem dělá individuální interview za přítomnosti dalších členů rodiny a tak se snaží je motivovat k naslouchání.*“

Tempo konfrontace vztahů si každá rodina musí určit sama, terapeut by měl proces jistit a výjimečně se pokusit ho urychlit (Matoušek, 2013). Jsou rodiny, které každému hned vše řeknou, ale jsou i rodiny, které to mají naopak, pokud rodina řekne hned všechno, je žádoucí proces trochu přibrzdit a když rodina nechce říci cokoli ze svého soukromí, terapeut na ně nesmí působit tlakem (Matoušek, 2015).

Advokátem rodinných zájmů nazýváme odborného pracovníka při práci se vztahy členů rodiny k lidem stojícím mimo rodinu (Matoušek, 2013). Terapeut může rodinu doprovázet k jednáním a může objasňovat partnerům rodiny jejich rodiny. Může také sloužit jako mediátor, pokud se rodina dostala do sporů na komunitní úrovni (Matoušek, 2013; Semrádová, Zachařová, Černá, 2011).

V rozboru minulosti bychom se měli zaměřit na tradice rodiny, které jsou viditelné v rituálech a obsažené v příbězích to je proto, aby terapeut mohl podporovat zvyklosti, které rodinu posilují, a novým rituálem může být setkávání se s terapeutem, ale tento rituál nesmí zasahovat do jiných zvyklostí rodiny, a pokud je to možné, měl by se jim podobat (Matoušek, 2013). Při rozboru minulosti rodiny se musí věnovat pozornost situacím ztráty, odloučení a situacím jako je rozvod, útěk dítěte z domova, umístění dítěte do dětského domova, uvěznění, úmrtí a další podobné situace (Matoušek, 2013). Traumatické situace mohou prožít jak děti, tak dospělí a mohou vést k ustrnutí osobnostního vývoje, stávají se jakýmsi prokletím těch, kteří jimi byli postiženi (Kim-Berg, 2013). Tóthová (2011) ve své knize píše o myšlení a chování takto postižených lidí, které může být natolik determinováno, že trauma, obvykle nevědomě, přenáší na další generace, kde se jejich chování v novém vydání opakuje.

Při hledání nových souvislostí se v některých případech může zjistit, že nedostatečné fungování v dané rodině souvisí s tím, že v dětství jim rodiče nevěnovali dostatečnou pozornost, nebo je případně ohrožovali (Matoušek, 2013). Terapeut na takových rodičích nemůže přímočaře požadovat, aby se angažovali v péči o své děti, dokud jim neposkytne zážitek, že se někdo stará o ně (Kim-Berg, 1994). Korektivní emoční zkušenost může vyléčit traumatický vliv zážitků z minulosti, musí být doprovázena emočním prožitkem a systematickým testováním reality (Matoušek, 2013). Aby vyjádřený afekt mohl být proměněn do korektivní emoční zkušenosti, musí skupina být naprosto bezpečná a podporující a její členové se musí dostatečně angažovat a poskytovat si ověřenou zpětnou vazbu (Yalom, 1999). Pokud jsou dokázána traumata z dětství, tak by na začátku měla být práce terapeuta zaměřena pouze na rodiče. (Matoušek, 2013)

Dle Matouška (2013, s. 304): *„každá soustavná práce s rodinou představuje kromě naděje i ohrožení dosavadních jistot, možnost zhroucení a rekonfigurování sítě aktuálních vztahů.“* Má-li být přínosná pro člověka v minulosti traumatizovaného zhroucením vazeb k blízkým lidem, musí především respektovat jeho možnosti, jeho ochotu sondovat zasutá zranění a vystavovat se změnám s nepředpověditelnými důsledky (Matoušek, 2013).

Matoušek (2013) uvádí, že délka celé terapie mnohoproblémových rodin je několik měsíců, na začátku je frekvence terapeutických setkání jednou nebo dvakrát týdně, ke konci terapie se frekvence schůzek s terapeutem snižuje.

Vytváření kvalitního a kladného vztahu mezi rodinou a odborným pracovníkem může být velice těžké, jelikož někteří členové z rodiny, takovýto vztah ještě nikdy nezažili, terapeut musí být důvěryhodný, stabilní a angažovaný a tyto jeho vlastnosti bývají tvrdě testovány (Matoušek, 2013). Pro úspěch v práci s rodinou musí mít terapeut výcvik specificky zaměřený na práci s rodinou, v průběhu práce bude potřebovat podporu ze strany organizace, pro kterou pracuje a supervizi (Matoušek, 2013). Hawkins, Shohter (2004) supervizi definují jako: čistou mezilidskou interakci, jejímž obecným cílem je, aby se jedna osoba, supervizor, setkávala s druhou osobou, supervidovaným, ve snaze zlepšit schopnost supervidovaného účinně pomáhat lidem.

Ukončení terapie je nutno stanovit v předstihu a i přes dohodnutý konec terapie je možné, že průběh nebude takový, jaký se předpokládal, termín ukončení terapie se může zkrátit nebo prodloužit, ale neměla by nikdy končit náhle a intervaly mezi setkáními by se měli pozvolna prodlužovat (Matoušek, 2013).

Sanace rodiny začíná vstupovat do sociální práce s rodinou a znamená to podporu rodiny od širokého spektra pracovníků počínaje vyškolených dobrovolníků až po specializované pracovníky (Gulová, 2011). „*Jedná se o soubor sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které se poskytují rodičům dítěte a dítěti, které je ohroženo*“ (Gulová, 2011, s. 60). Cílem sanace je předejít, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení (Gulová, 2011). „*Snahou je zachovat rodinu, rodinné prostředí a přispět ke kvalitativním změnám v rodině*“ (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 18).

1.2.1 Sociální práce s rodinou v rozvodu

Manželství je soustava smluv uvědomovaných, ale i neuvědomovaných mezi dospělými partnery, ale i mezi partnery a jejich sociálním okolím, které formuje kultura i doba (Matoušek, 2013). Tyto všechny smlouvy se ukončením soužití mění nebo úplně ruší (Matoušek, Uhlíková, 2005).

Sociální práce s rodinou vychází z klasické rodinné terapie avšak v sociální práci je samostatnou disciplínou, musíme od sebe odlišovat rodinnou terapii a sociální práci s rodinou, když pracujeme s problémem, tak se jedná o sociální práci, ale pokud je v rodině více problémů, které definujeme jako poruchy, tehdy je potřeba zahájit rodinnou terapii s kompetentním terapeutem (Chrenková, 2011).

V České republice se během posledních let počet rozvodů stabilizoval, přibližně je zde okolo třiceti tisíc rozvodů ročně, přičemž počet sňatků každým rokem klesá (Matoušek,

2013). Rozvodem končí v současnosti skoro polovina manželství, v současné době více návrhů na rozvod podávají ženy než muži (Matoušek, 2005).

Pracovník pracující s lidmi, kteří se nacházejí v rozvodovém řízení, se musí připravit na to, že většina klientů si rozvod nepřeje tak, jako jejich partneři (Matoušek, 2015). V mnoha případech je těžké a občas nemožné přimět takového klienta ke spolupráci (Matoušek, 2005). Klient, který vyhledává pomoc, zároveň hledá v každé osobě spojence, který by mu mohl být užitečný (Matoušek, 2005). Pomáhající pracovník je v očích klienta viděn jako velmi nadějný spojenec, protože má profesionální zkušenosti, hlavní je, aby pomáhající pracovník zůstal neutrální a uměl si svou neutralitu vůči klientům obhájit (Matoušek, 2005).

1.2.2 Sociální šetření

Ustanovení § 52 odst. 1 zákona c. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí zakládá v souvislosti s plněním úkolu podle tohoto zákona oprávnění sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí navštěvovat v obydlí dítě a rodinu, ve které žije, zjišťovat v místě bydliště dítěte nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje (mateřská školka, základní škola, lékař apod.) jak rodiče nebo jiné osoby zodpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má chování.

S oprávněním se spojuje povinnost rodičů dítěte povolit sociálnímu pracovníkovi orgánu sociálně-právní ochrany dětí návštěvu dítěte v jejich obydlí nebo jiném prostředí, kde dítě žije, pokud je to nezbytné pro ochranu života, zdraví nebo ochranu práv dítěte, za porušení této povinnosti může být rodičům uložena pořádková pokuta a to i opakovaně (Hovorka, 2007).

Matoušek, Koláčková a Kodymová (2005) uvádí: „*Sociální šetření zahrnuje pozorování interakcí klienta s okolím, popis klientova emočního, kognitivního a sociálního*

fungování, popis jeho osobních cílů a plánů, informace o jeho bydlení, o práci, o sociálním a rodinném podpůrném systému (o sociální síti).“

1.3 Řešení porozvodových sporů o děti

Velice časté jsou vyhrocené porozvodové spory o děti a děti jsou stresovány těmito spory, od svého okolí nemají skoro žádnou podporu (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005). Orgán sociálně-právní ochrany dětí a soudy mají omezené možnosti, které jsou limitovány množstvím případů, prostorovými podmínkami a kvalifikačními předpoklady pracovníků (Novotná, Burdová, 2007)

Rozvádějící se dospělí se ocitají v bodě, kdy je komunikace velmi omezena nebo zablokována, citlivé téma – děti – je polem, na němž se mohou vzájemně ještě dlouhou dobu po rozvodu vydírat a deprimovat (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005).

Je nutné, aby se rozvíjely alternativní postupy, které by podpořily hladší průběh sporů rodičů o děti, cílem má být obnova komunikace, nikoli manželského soužití (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005). Komunikace je nutná pro výkon rodičovské role, která rozvodem nekončí, je potřeba pomoci tak, aby dokázali od sebe rozlišit partnerskou a rodičovskou vinu svého vztahu, navíc je možné využít pojmy obsažené v legislativě – rodičovská zodpovědnost a zájem dítěte (Matoušek, 2013).

Terapeutickou práci by rodičům mělo nabízet nezávislé profesionální pracoviště (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005). Odborní pracovníci na orgánu sociálně-právní ochrany dětí by měli především hájit zájmy dětí, které nenabýly zletilosti, a soud poté rozhoduje v případech sporných. Sociální kontrolu by mělo zajistit terapeutické pracoviště, které pracuje s jinými metodami než orgány sociálně-právní ochrany dětí a soud (Novotná, Burdová, 2007).

Matoušek, Kodymová a Koláčková (2005, s. 70) uvádí: *Klienti se k službám terapeutického pracoviště (v našich podmínkách jím může být např. poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy) mohou dostat dvěma cestami:*

1. Službu doporučí pracovnice OSPOD (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 70). *Službu navrhuje těm párům, kde jeden z rodičů má nedostatek prostoru pro styk se svými dětmi. Takový rodič má od soudu definovanou míru nároku na kontakt s dítětem, ale druhý z rodičů tento rozsudek nedodrží. Rodiče se nedohodnou a stěžují si jeden na druhého u pracovníků OSPOD, nebo píší své stížnosti na soud* (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 70-71).
2. Usnesením nebo rozsudkem službu doporučí soud (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005). *V tomto případě se jedná o rodiče, kteří řeší spor o děti soudní cestou dlouhodobě. Rodič, který získal děti do péče, je jen minimálně motivovaný ke spolupráci s druhým rodičem* (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 71).

Často je ignorován zájem dítěte, které je donuceno rodičem, aby se přiklánělo k jeho straně, a je tzv. popuzován proti druhému rodiči (Matoušek, 2015). Pro rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, je motivací pocit bezmoci a ochota udělat cokoli, aby byl se svým dítětem v kontaktu, a to může vést ke způsobu, jak druhého rodiče vydírat a zasahovat do soukromého života bývalého partnera (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005).

1.4 Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost je od 1. 1. 2014 součástí velkého kodexu soukromého práva – NOZ. Rodinné právo je v druhé části NOZ.

Institucionalizace rodičovských práv a povinností v posledních letech prošla významnou proměnou, v minulosti byla rodičovská zodpovědnost označována jako otcovská moc

nebo rodičovská moc (Kornel, 2009). Kornel (2009) uvádí: „*V současnosti se lze setkat především s označením rodičovská péče (parental custody), rodičovská odpovědnost (parental responsibility), nebo rodičovská autorita či moc (parental authority).*“

Národní přístupy se odlišují ještě více než označení tohoto institutu, odlišují se vzhledem k jeho obsahu, nebo v otázkách týkajících se omezení nebo zbavení rodiče těchto práv a povinností avšak společným rysem přetrvává, že se jedná o práva a povinnosti rodiče k dítěti (Kornel, 2009).

Rodičovství se ve zvláštním významu jedná o status osoby jako rodiče, tj. člověka, který má rodičovskou odpovědnost, případně dítěte jako osoby, která je adresátem rodičovské odpovědnosti (Melzer, Tégl, 2013).

Pojem rodičovská zodpovědnost je zakotven v českém právním řádu a jedná se tedy o práva a případně povinnosti rodičů ve vztahu k nezletilému dítěti (Kornel, 2009). NOZ definuje pojem rodičovské odpovědnosti jakou soubor práv a povinností při péči o dítě, která zahrnuje především péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochranu dítěte, zajištění jeho výchovy a vzdělání, neustálého udržování osobního styku s dítětem, zastupování dítěte, správu jmění dítěte a určení místa jeho bydliště.

Rodičovská zodpovědnost vzniká narozením dítěte (Kornel, 2009). Rodičovská zodpovědnost se týká obou rodičů a týká se jich za podmínky, že jsou oba svéprávní (Pavlovský, 2012). Pokud jeden z rodičů nežije, není znám nebo není způsobilý k úkonům týkajících se rodičovské zodpovědnosti, náleží odpovědnost druhému z rodičů, stejná situace je v případě, že je jeden z rodičů zbaven rodičovské zodpovědnosti nebo je jeho výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaven (Pavlovský, 2012).

Rodičovskou zodpovědnost může soud přiznat ve vztahu k nezletilému dítěti i nezletilému, který dosáhl šestnácti let, osoba musí mít potřebné předpoklady pro výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti (Pavlovský, 2012).

1.5 Sociálně právní ochrana dětí

Cti duši svého dítěte,

cti duši dětí svých,

cti duši budoucích pokolení.

T. G. Masaryk

Sociálně-právní ochrana dětí je předmětem zájmu už od vzniku samostatného Československa (Špeciánová, 2007).

Pemová a Ptáček (2012) píší že, moderní sociálně-právní ochranu dětí můžeme charakterizovat jako centrálně garantovanou, ale lokálně provozovanou, to znamená, že od počátku 20. století je ochrana dětí garantována státem prostřednictvím státní správy. Ochrana dětí se realizuje přes konkrétní sociální pracovníky (Pemová, Ptáček, 2012).

Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (Špeciánová, 2007).

Sociálně právní ochranu dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění, jehož poslední právní úprava byla provedena novelou – zákon číslo 401/2012 Sb. s platností od 1. 1. 2013. Ochrana práv dítěte je zakotvena i v jiných právních normách (Špeciánová, 2007).

V § 1 zákona 359/1999 Sb. se uvádí: Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen „sociálně-právní ochrana“) se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

Podle § 4 zákona č. 359/1999 Sb. sociálně právní ochranu dětí musí zabezpečovat subjekty sociálně právní ochrany dětí a to v rámci výkonu státní správy jako jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, Ministerstvo práce s sociálních věcí (dále jen MPSV), Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně, a dále v rámci výkonu místní samosprávy obce a kraje v samostatné působnosti právnické a fyzické osoby pověřené k výkonu sociálně právní ochrany dětí.

Okruh dětí, jimž sociálně právní ochrana náleží, se vymezuje v §6 zákona o sociálně právní ochraně dětí. Jedná se o děti, jejichž rodiče z vážných nebo subjektivních důvodů nedostatečně plní, neplní nebo nemohou plnit povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, případně zneužívají nebo nevykonávají práva, které plynou z rodičovské odpovědnosti nebo jejich rodiče zemřeli. Dále podle §6 se týká dětí:

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženi závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Pemová a Ptáček (2012, s. 28) ve své knize píše: „veřejný systém ochrany dětí je odpovědný za: detekci ohrožených dětí, včetně přijímání a zpracování informací od veřejnosti o možném týrání, zneužívání nebo zanedbávání, pomoc rodinám při řešení problémů, které mohou vyústit z týrání nebo zanedbávání, zajištění bezpečí pro ohrožené děti, předcházení rozdělování rodin, zejména odebrání dětí z péče rodičů, pokud byly odděleny, zajištění kvalitní a stabilní péče pro děti, které nemohou být ve své původní rodině“ (McCarthy, a kol., 2011).

Pověřené osoby mohou podle § 48 odst. 2 zákona o SPO vyhledávat děti uvedené v § 6 odst. 1 zákona o SPO, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje, pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytovat nebo zprostředkovávat rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené a pořádat v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou (Novotná, Burdová, 2007).

1.5.1 Sociální poradenství

Cílem sociálního poradenství je poskytnout rodině podporu při řešení obtíží spojené s rozvodem prostřednictvím rad a informací, jedná se o informace, které mohou pomoci efektivně řešit danou situaci, jsou to např. informace o povinnostech a právech a oprávněných zájmech všech členů rodiny (Motejl a kol., 2007). Sociální pracovník by měl vždy rodině nabídnout různé možnosti řešení dané situace a poté jim pomoci nabídnuté možnosti zrealizovat, a tím je směřovat k tomu, aby byli schopni si situaci nebo své problémy vyřešit vlastními silami (Motejl a kol., 2007).

Dle Matouška (2008) se sociální poradenství dělí na základní a odborné.

Základní sociální poradenství zprostředkovává lidem informace o postupech, který vyplývají z předpisů o sociální pomoci, sociálně-právní ochraně, zaměstnanosti, státní sociální podpoře, nemocenském a důchodovém pojištění a zprostředkovává informace osobám, které jsou v obtížné sociální situaci. Informace jsou o formách sociální pomoci dostupné v určité lokalitě (Matoušek, 2008).

Odborné sociální poradenství je specializovaná odborná činnost zaměřená na zjištění rozsahu a charakteru obtížné sociální situace, zjištění příčin jejího vzniku, poskytnutí informací o možnostech řešení a usměrnění osoby při volbě a uplatňování forem sociální pomoci (Matoušek, 2008).

Dle Matouška (2008) může osoba dostatek informací o možnostech a způsobech řešení její obtížné situace získat pomocí odborného sociálního poradenství. V odborném sociálním poradenství může získat i informace o subjektech, které sociální pomoc poskytují a jaké jsou podmínky poskytnutí pomoci (Matoušek, 2003). Získá i informace o jednotlivých formách sociální pomoci, včetně sociálních služeb (Matoušek 2008).

Dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách má každá osoba nárok na poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé situace nebo jejího předcházení a to bezplatně.

1.5.2 Standardy kvality pro OSPOD

MPSV v roce 2014 vydalo manuál implementace týkající se standardů kvality pro orgány sociálně-právní ochrany (MPSV, 2014).

Standardy kvality výkonu sociálně-právní ochrany byly zavedeny novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů do činnosti orgánů SPOD.

Standardy se staly souborem kritérií, které zajišťují úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupování orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k dětem, rodičům a dalším osobám zodpovědným za výchovu (MPSV, 2014)

Standardy pro SPOD jsou závazná pravidla a požadavky (Kuřim, 2015). Standardy platí pro všechny orgány, které jsou uvedeny v ZSPOD a poskytují sociálně-právní ochranu. Mezi orgány patří: obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, újezdní úřady, krajské úřady, MPSV, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Úřad práce České republiky.

Dodržování standardů kvality je kontrolováno nadřízeným orgánem (Kuřim, 2015) Kontrolu kvality výkonu sociálně-právní ochrany na obecních úřadech stanovenou standardy kvality SPO provádí příslušný nadřízený krajský úřad (MPSV, 2014).

Standardizace znamená sjednocení postupů v práci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a mají zaručit uklientům jednotný přístup všech orgánů poskytující SPOD (Kuřim, 2015).

Standardizace je proces, který v naplňování standardů není konečný (Kuřim, 2015). *„Praxe se mění, postupy se mění, nastávají nové situace a výzvy, proto se i postupy a písemné metodické materiály budou v čase měnit“* (Kuřim, 2015).

Struktura manuálu implementace pro standardy kvality pro orgány sociálně-právní ochrany dětí kopíruje uspořádání standardů kvality, jež tvoří přílohou č. 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí (MPSV, 2014).

Standardy kvality se dělí na tři základní skupiny (MPSV, 2014) Prvním je skupina procedurální kam patří cíle a způsoby poskytování, ochrana práv, jednání, smlouva, individuální plánování, dokumentace, stížnosti a návaznost, do druhé skupiny patří personál a profesní rozvoj a v poslední, třetí skupině, je místní a časová dostupnost, informovanost, prostředí a podmínky, nouzové a havarijní situace, zvyšování kvality (Kuřim, 2015).

MPSV (2014) uvádí celkem čtrnáct standardů: (rozepsané standardy viz příloha č. 1)

1. Místní a časová dostupnost
2. Prostedí a podmínky
3. Informovanost o výkonu sociálně-právní ochrany dětí
4. Personální zabezpečení výkonu sociálně-právní ochrany dětí
5. Přijímání a zaškolování
6. Profesní rozvoj zaměstnanců
7. Prevence
8. Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu
9. Jednání, vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte
10. Kontrola případu
11. Rizikové a nouzové situace
12. Dokumenty o výkonu sociálně-právní ochrany dětí
13. Vyřizování a podávání stížností
14. Návaznost výkonu sociálně-právní ochrany dětí na další subjekty

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké metody sociální práce aplikují sociální pracovníci při práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu.

2.2 Výzkumné otázky

Předem stanovená výzkumná otázka byla: Jaké bariéry identifikují sociální pracovníci při své práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu?

V průběhu výzkumu vznikla další výzkumná otázka: Dodržují sociální pracovníci standardy kvality pro orgán sociálně-právní ochranu dětí?

3 Metodika

3.1 Výzkumné metody

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části a to na teoretickou a praktickou část. Výzkum v diplomové práci bude probíhat kvalitativní metodou technikou polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky.

Creswell definuje výzkum takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému*“ (Hendl, 2008, s. 48). „*Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Hendl, 2008, s. 48).

Kvalitativní výzkum je z časového hlediska dlouhodobý a provádí se pomocí intenzivního kontaktu s jedincem či skupinou jedinců (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Kvalitativní výzkum se považuje za pružný typ výzkumu, protože si výzkumník na počátku výzkumu vybere téma a určí základní výzkumné otázky a ty může v průběhu výzkumu modifikovat (obměňovat) nebo doplňovat, protože zodpovězením otázek mohou vznikat nové hypotézy (Hendl, 2008). Kvalitativní výzkumník se musí chovat jako detektiv a vyhledává a analyzuje všechny informace, které jsou potřebné k osvětlení daných výzkumných otázek. Sběr dat z výzkumu a jejich analýza probíhají v delším časovém intervalu (Miovský, 2006). Proces má tedy longitudinální (dlouhodobý) charakter (Hendl, 2008). *Analýza dat a jejich sběr probíhají současně – výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data potřebuje, a začne znovu se sběrem dat a jejich analýzou* (Hendl, 2008, s. 48).

Polostrukturované interview je nejrozšířenější metodou, protože může řešit nevýhody strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru, vyžaduje však náročnější přípravu oproti nestrukturovanému rozhovoru (Miovský, 2006). U polostrukturovaného rozhovoru s předem vytváříme určité schéma, které je pro výzkumníky jako tazatele závazné,

vytvořené schéma specifikuje okruhy otázek, které máme připravené pro účastníky a budeme se jich na ně ptát (Miovský, 2006). Polostrukturovaný rozhovor je udělaný tak, aby respondent mohl mluvit v širších souvislostech, ale zároveň aby se neodchýlil od tématu (Hendl, 2008).

Rozhovor trvá tak dlouho, dokud se nevyčerpají všechna témata a respondent stále relevantně odpovídá, nebo dokud neuplyne časový limit stanovený pro délku rozhovoru (Hendl, 2008). Během rozhovoru je nutné, aby výzkumník neboli tazatel pokládal doplňující otázky a nechal si vysvětlit od informantů, zda správně pochopil jejich odpověď, případně nesprávného pochopení odpovědi může tazatel požádat o vysvětlení (Hendl, 2008).

Výsledky výzkumu byly zpracovány pomocí otevřeného kódování. Tento způsob se používá při redukci získaných dat. *Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem dat* (Hendl, 2008, s. 247). V otevřeném kódování se lokalizují témata v textu a přiřazují se jim označení (Miovský, 2006). Kódování odhalí v textu témata, která mají vztah k položeným výzkumným otázkám nebo může jít o nové myšlenky vznikající tak, jak výzkumník proniká do textu (Hendl, 2008). Kódování lze pojmout různými způsoby, lze kódovat slovo po slovu, po odstavcích nebo podle celých textů a případů, při procházení textu si výzkumník hledá kritická a zajímavá místa (Hendl, 2008).

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Pro realizaci výzkumu jsem zvolila metodu záměrného neboli účelného výběru (Disman, 2002). Tato metoda je jednou z nejpoužívanějších metod při aplikaci kvalitativního výzkumu a postupujeme tak, že vyhledáváme respondenty podle jejich určitých vlastností (Miovský, 2006). Výzkumný soubor je vybírán na základě předem daných kritérií, podle kterých se hledají respondenti, kteří tyto musí splňovat (Miovský, 2006).

Předem jsem měla stanovené dvě kritéria, které musely být splněny.

1. kritérium - sociální pracovník musí pracovat s rodinou v průběhu řízení o rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství
2. kritérium - sociální pracovník musí být na orgánu sociálně-právní ochrany dětí minimálně jeden rok

Výzkumný soubor je tvořen sociálními pracovníky, kteří pracují s rodinami v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství. Výzkumný soubor tvořilo dvanáct sociálních pracovníků, kteří pracují na odboru sociálně-právní ochrany dětí. Oslovila jsem celkem čtyřiceti tři sociálních pracovníků z Jihočeského kraje a z kraje Vysočina a dvanáct z nich bylo ochotno rozhovor poskytnout.

3.3 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal v Jihočeském kraji a kraji Vysočina. Proběhl na pěti místech celkem s dvanácti respondenty.

V první fázi jsem si vybrala odbory sociálně-první ochrany dětí, které jsou blíže mému bydlišti. Následně jsem osobně navštívila vedoucí odboru a domluvila jsem se, zda mi umožní výzkum na daném odboru se sociálními pracovníky. Pokud mi byl výzkum umožněn, oslovila jsem každého sociálního pracovníka, zda by byl ochoten mi poskytnout rozhovor. Z celkového počtu čtyřiceti tři oslovených sociálních pracovníků jich bylo dvanáct ochotno poskytnout mi rozhovor.

V druhé fázi probíhaly samotné rozhovory. Respondenty jsem před rozhovorem seznámila s obsahem mé diplomové práce a následně s cíli výzkumu. Dopředu byli upozorněni na nahrávání rozhovoru a byli ujištěni, že je výzkum plně anonymní a data budou použita jen pro můj výzkum. Informanti s nahráváním souhlasili. Všechny

rozhovory byly nahrány na diktafon a následně uloženy na flash disk v osobním archivu tazatelky.

Polostrukturované rozhovory trvaly od půl hodiny do tři čtvrtě hodiny. Rozhovory trvaly různě dlouho s ohledem na vysvětlování některých otázek, případně kvůli mé zpětné vazbě, zda odpovědi správně chápu.

Dále jsem nahrané rozhovory přepsala a prvním a druhým stupněm jsem zakódovala. Z toho vznikly kategorie a kódy, které jsou uvedeny ve výsledcích diplomové práce.

3.4 Etika výzkumu

Před začátkem rozhovoru byl každý účastník výzkumu seznámen s účelem setkání a byly jim podány potřebné informace týkající se výzkumu, rozhovoru a zachování anonymity. Pro zachování anonymity jsou z výzkumů vynechaná jména účastníky a jsou ve výsledcích uvedeni jako informanti.

4 Výsledky

Výsledkem mého výzkumu jsou přehledné tabulky, které umožňují přehled vyzkoumaných dat a jejich porovnání.

Otázky na polostrukturovaný rozhovor byly koncipovány tak, aby navazovaly volně na sebe a utvářeli ucelený náhled. Data byly po výzkumu rozebrány a sloučením kódů vznikly kategorie.

Výsledky vychází z identifikovaných kategorií, které jsem získala z kódování rozhovorů. Ve výzkumu byly identifikovány tyto kategorie a kódy:

1. Vzdělání a praxe
  - a. Nejvyšší dosažené vzdělání
  - b. Délka praxe v sociální sféře
  - c. Délka praxe na OSPOD
2. Změna přístupu v průběhu praxe
  - a. Přístup mám stále stejný
  - b. Mám více zkušeností
  - c. Cítím se být jistější
  - d. Zlepšila jsem se
3. Náplň práce sociálních pracovníků pracujících na odboru sociálně-právní ochrany dětí
  - a. Cílové skupiny
  - b. Činnosti sociálních pracovníků na orgánu sociálně-právní ochrany dětí
  - c. Pohovor s dětmi – věk dětí
4. Psychická náročnost práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí
  - a. Psychická náročnost práce
5. Náročnost pro rodiče
  - a. Náročnost pro rodiče
6. Postup sociálních pracovníků při rozvodu
  - a. První kontakt
  - b. Osobní setkání

- c. Sepsání návrhu
  - d. Sociální šetření
  - e. Pohovor s dítětem
  - f. Zástup dítěte u soudu
7. Standardy kvality na orgánu sociálně-právní ochrany dětí
- a. Dodržování standardů kvality
8. Počet konzultací v týdnu a délka konzultace s klienty a průměrný počet konzultací za týden
- a. Průměrný počet konzultací s různými rodinami za týden
  - b. Nejkratší doba konzultace
  - c. Nejdelší doba konzultace
9. Přístupy sociální práce a využití technik při vedení rozhovorů s klienty
- a. Uplatňované přístupy sociální práce
  - b. Techniky při vedení rozhovoru
10. Rodičovská odpovědnost
- a. Nakládání s rodičovskou odpovědností
11. Bariéry sociálních pracovníků
- a. Bariéry sociálních pracovníků
12. Profesionální odstup
- a. Udržení si profesionálního odstupu
13. Supervize a prevence syndromu vyhoření
- a. Supervize
  - b. Prevence
14. Spolupráce s dalšími orgány
- a. Spolupráce

4.1 Vzdělání a praxe

Vzdělání a délka praxe

Tabulka č. 2 Vzdělání a praxe respondentů

	Nejvyšší dosažené vzdělání	Délka praxe v sociální sféře	Délka praxe na OSPOD
Informant 1	Bakalářské	14 let	1 rok
Informant 2	Bakalářské	7 let	7 let
Informant 3	Vyšší odborné	7 let	6 let
Informant 4	Magisterské	3,5 roku	1,5 roku
Informant 5	Magisterské	11 let	10 let
Informant 6	Magisterské	3,5 roku	1 rok
Informant 7	Bakalářské	2 roky	2 roky
Informant 8	Bakalářské	1,5 roku	1,5 roku
Informant 9	Magisterské	1,5 roku	1,5 roku
Informant 10	Dvouleté nástavbové studium	20 let	20 let
Informant 11	Bakalářské	3 roky	3 roky
Informant 12	Středoškolské	26 let	26 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Výše uvedená tabulka poskytuje informace o výzkumném souboru.

V úvodních otázkách polostrukturovaného rozhovoru se mi informanti představili a zodpověděli otázky týkající se vzdělání, délky praxe v sociální sféře a délky praxe na odboru sociálně-právní ochrany dětí.

Nejvíce respondentů má nejvyšší dosažené vzdělání na bakalářském stupni. Bakalářů se zúčastnilo výzkumu celkem pět, čtyři magistři, jeden respondent s vyšší odbornou školou, jeden s dvouletou nástavbou a jeden se středoškolským vzděláním.

Z uvedené tabulky vyplývá, že se výzkumu zúčastnilo více informantů, kteří mají délku praxe jak v sociální sféře, tak na orgánu sociálně-právní ochrany dětí do sedmi let.

Informant č. 2 uvedl své nejvyšší vzdělání jako vyšší odborné, ale dále uvedl, že si nyní doplňuje bakalářské vzdělání.

I3: „V současné době vyšší odborné vzdělání v sociální sféře, s tím že teď v současné době studuju druhým rokem v kombinované studium na Jihočeské univerzitě v oboru sociální práce ve veřejné správě.“

Informant č. 10 uvedl dvouletou odbornou nástavbu s tím, že předtím vystudoval gymnázium: *„Nejvyšší vzdělání co mám je gymnázium a pak mám nástavbu, tehdy to nebylo ještě jako diplomovaný specialista, ale byla to 2 leta odborná nástavba, tehdy alternativa vysokoškolského vzdělání v tomhle tom oboru ještě nebyla.“*

Informant 10 a informant 12 mají nejnižší možné vzdělání, které je pro práci sociálního pracovníka na odboru sociálně-právní ochrany dětí možné. Tito informanti podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, §110, odst. 4 c) splňují podmínky k odborné způsobilosti k výkonu povolání sociálního pracovníka. Znění těchto podmínek je uvedeno v zákoně takto: absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b),

d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a **praxe** při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání **nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998.**

U informantů 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12 je shodná délka praxe v sociální sféře s délkou praxe na orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

4.2 Změna přístupu v průběhu praxe

Informanti odpovídali na otázku: Změnil se podle Vás Váš přístup při jednání s klienty?

Tabulka č. 3 Změna přístupu v průběhu praxe

	Přístup mám stále stejný	Ano. Mám více zkušenosti	Cítím se být jistější	Zlepšila jsem se.
Informant 1	X			
Informant 2		X	X	
Informant 3		X	X	
Informant 4		X		X
Informant 5		X		
Informant 6		X	X	
Informant 7		X		
Informant 8		X	X	
Informant 9		X		X
Informant 10		X		X
Informant 11		X		X
Informant 12		X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Kromě prvního informanta všichni odpovídali shodně, že se jejich přístup pomocí praxe změnil. Informanti 2, 3, 6 a 8 se cítí jistější při jednání s klienty, díky svým zkušenostem, které získali postupem času. Informanti 4, 9, 10 a 11 mají pocit, že se postupem času zlepšili.

I8: „*Myslím si, že asi jo. **Cítím se jistější o dost víc než na začátku.** Tak ze začátku člověk, že jo, pomalu nevěděl jako, jak to má pojmout a spíš jsem byla taková jako ustrašená, že jsem se těch lidí třeba bála, abych se jich náhodou něčím nedotkla a oni toho kolikrát i zneužívali a byli nepříjemný a teď už prostě člověk ví, že musí být nějakým způsobem trochu ráznější a opravdu to řídit to sezení jako ten pracovník, než ten klient.*“

I9: „*Asi **ano.** Zpočátku člověk neměl takový ten sloupec, na co se ptát anebo jsme měli připravené vlastně osnovu, podle které jsme se ptali. Pracujeme ve dvou vždycky, takže je to dobrý, že kolegyně vlastně třeba, když člověk na něco zapomene, tak se zeptá. Je to příjemnější. Dneska už vlastně člověk si to umí představit a postupně ten rozhovor vyvíjí ne podle teda osnovy, ale podle, podle zvyku. Myslím, že **jsem se s délkou praxe zlepšila.***“

4.3 Náplň práce sociálních pracovníků pracujících na odboru sociálně-právní ochrany dětí

Tabulka č. 4: Cílové skupiny

	Děti	Rodiče	Rodina	Pěstouni
Informant 1	X	X	X	
Informant 2	X	X	X	
Informant 3	X	X	X	X
Informant 4	X	X	X	
Informant 5	X	X	X	
Informant 6	X	X	X	X
Informant 7	X	X	X	X
Informant 8	X	X	X	
Informant 9	X	X	X	X
Informant 10	X	X	X	X
Informant 11	X	X	X	
Informant 12	X	X	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku, jaká je hlavní náplň jejich práce, odpovídali informanti různě, ale přesto se všichni shodli na cílových skupinách, které jsem shrnula v tabulce č. 4.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Pouze informanti 3, 6, 7, 9, 10 zmínili ve své odpovědi spolupráci s pěstounskými rodinami.

V následující tabulce je uvedeno, jaké přesné činnosti provádí sociální pracovníci s klienty.

Tabulka č. 5: Činnosti sociálních pracovníků na orgánu sociálně-právní ochrany dětí

	Poradenská činnost	Sociální šetření	Zástupy nezletilých u soudu	Pohovor s dětmi	Individuální plány	Spolupráce s dalšími orgány
Informant 1	X	X	X	X		X
Informant 2	X	X	X	X	X	X
Informant 3	X	X	X	X		X
Informant 4	X		X	X	X	X
Informant 5			X	X		X
Informant 6	X		X	X		X
Informant 7	X	X	X	X		X
Informant 8	X	X	X	X		X
Informant 9	X	X	X	X		X
Informant 10	X	X	X	X	X	X
Informant 11		X	X	X		X
Informant 12	X		X	X		X

Zdroj: Vlastní výzkum

V této tabulce najdeme nejčastější činnosti, které respondenti provádějí. Nejčastěji respondenti uvádí zastupování nezletilých dětí u soudu, pohovory s dětmi přes soudním jednáním a spolupráci s dalšími organizacemi. Diplomová práce je zaměřena na rodinu v řízení o v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství a tak respondenti odpovědi směřovali do této problematiky. Jinak všichni uvedli, že se jejich činnost řídí dle zákona č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně právní ochraně dětí.

Pohovor s dětmi

Od jakého věku se provádí pohovor s dětmi?

Tabulka č. 6: Pohovor s dětmi

S jak nejmladším dítětem jste prováděli pohovor?	
Informant 1	„S desetiletým dítětem.“
Informant 2	„Asi s desetiletým.“
Informant 3	„Co já jsem měla nejmladší, tomu bylo čtyři roky.“
Informant 4	„Třeba v tý školce, kdy jsou děti opravdu čtyři roky.“
Informant 5	„Rozhovory by se měli dělat od deseti let, ale dělala jsem už s šestiletými dětmi.“
Informant 6	„Myslím si, že s desetiletým.“
Informant 7	„Tak od těch dvanácti let a výš.“
Informant 8	„Rok a půl.“
Informant 9	„Rok a půl.“
Informant 10	„Tak asi sedmi, osmi leté dítě.“
Informant 11	„Neměla jsem mladší dítě než školního věku. Takže šest let.“
Informant 12	„No asi šest let.“

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle NOZ má dítě starší dvanácti let právo se rozhodnout, se kterým rodičem by bydlelo raději, případně zda chce střídavou péči. Ale na žádost soudu může být udělán rozhovor s dítětem i mladším.

V tabulce je přehled ohledně věku dětí, se kterými informanti udělali rozhovor. Ptala jsem se informantů na nejnižší věk dítěte, se kterým vedli pohovor.

Informanti 8 a 9 vedli rozhovor už s rok a půl starým dítětem. Dále informanti 3 a 4 vedli pohovor se čtyřročním dítětem. Informanti 5, 11 a 12 uskutečnili rozhovor s šestiletým dítětem. Informant 10 měl pohovor jako s nejmladším dítětem ve věku sedmi let. Ve věku deseti let dítěte vedl rozhovor informant 1, 2 a 6. A ve věku dvanácti let, který je uveden i v NOZ vedl rozhovor informant 7.

4.4 Psychická náročnost práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Tabulka č. 7: Psychická náročnost práce

	Je to psychicky náročné	Je to hodně psychicky náročné	Je to psychicky náročnější než má předešlá práce	Je to stejně náročné jako předešlá práce
Informant 1	X			X
Informant 2		X		
Informant 3		X	X	
Informant 4		X		X
Informant 5		X		
Informant 6		X	X	
Informant 7		X		
Informant 8	X			
Informant 9	X			
Informant 10	X			
Informant 11		X		
Informant 12	X			

Zdroj: Vlastní výzkum

Z otázky na informanty zda je pro ně práce psychicky náročná odpověděli všichni jednoznačně, že práce je pro ně opravdu náročná. Nejedná se jen o náročnost v jednání s rodinami, ale i s administrací, která je v této práci velice náročná a nemají na ni tolik času, kolik by potřebovali.

Informanti sami vypovídali o tom, zda je pro ně tato práce náročnější než předešlá. Záviselo pouze na jejich pocitech, podle kterých odpovídali – výsledky viz tabulka č. 7.

Pro informanty 3 a 6 je práce psychicky náročnější, než jejich předešlá práce. Informant 3 předtím pracoval jako sociální pracovník ve farní charitě a poté jako sociální pracovník v pečovatelské službě. Informant 6 pracoval jako kurátor.

Ale pro informanty 1 a 4 je práce stejně psychicky náročná jako předešlá práce, přičemž informant 1 odpověděl, že je pro něj práce stejně psychicky náročná jako předešlá práce. Jeho předešlá práce byla ve dvou zařízeních, které byly zaměřeny na osoby se zdravotním znevýhodněním. Informant 4 pracoval v zařízení pro osoby se zdravotním znevýhodněním.

I2: „*Je a **hodně**, já se těžko vyrovnávám s tím že, je to asi i tou profesí, za prvé je to hodně časově náročné, hodně papírů, to znamená hodně vysvětlování rodičům, kteří nemají cit pro pochopení, v tom svém tranzu, když to takhle nazvu, svým způsobem jsou zaujatí, jedou si svojí, zaslepení tou svou citovostí a tak podobně. Je to s nima těžký vysvětlovat rozumný a pádný důvody, proč by se měli trošičku odprostit.*“

I6: „***Hodně náročná.** Psychicky určitě hodně. Myslím si, že to je to tím, že tu klientelu máme opravdu jako hodně, hodně náročnou v tom smyslu, že prostě jsme pořád ve střetu, pořád v konfliktu, takže jsme takový ty prostředníci, kdy otec, matka a my teda hájíme ty zájmy těch dětí a bohužel ty rodiče na ty zájmy těch dětí úplně nějakým způsobem teda nejsou, nejsou nakloněný, vůbec to nechtěj slyšet.*“

4.5 Náročnost pro rodiče

Tabulka č. 8 Náročnost pro rodiče

Co si myslíte, že je pro rodiče v rozvodu nejnáročnější?	
Informant 1	<i>„To nevím, jako nejnáročnější je to pro dítě, ač vypadá, že se ho to netýká.“</i>
Informant 2	<i>„Ale asi nejhorší je komunikace, nedokážou spolu ani mluvit.“</i>
Informant 3	<i>„V rozvodovém řízení je to dohoda, komunikace vůbec žádná.“</i>
Informant 4	<i>„Nejhorší jsou ty křivdy, který prostě mají v tom počátku a nedokáží s tím bojovat.“</i>
Informant 5	<i>„Zvládnout konflikt, aby ho upozadili a dali tam jako prvořadý, že mají zájem na tom vychovávat společně svoje děti.“</i>
Informant 6	<i>„Vyrovnat s tou situací, že se jim teda ten vztah rozpad, že se jim v podstatě ten život mění.“</i>
Informant 7	<i>„Domluvit se. To je opravdu největší problém.“</i>
Informant 8	<i>„Komunikace mezi rodiči, kdy jeden je prostě víc zraněný.“</i>
Informant 9	<i>„Já si to sama prožila. Nevyčítat si, nenaučit se komunikovat, stanovit si priority.“</i>
Informant 10	<i>„Pro ty, co hodně přemýšlejí, je náročné přijmout rozvod.“</i>
Informant 11	<i>„Někteří to pojmu jako boj jednoho proti druhému, kdy nevidí to dítě na prvním místě.“</i>
Informant 12	<i>„Jejich rozchody jsou hodně náročný, protože v současné době je tolerance rodičů malá a spousta rodičů si jde tvrdě za svým.“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

I6: „Možná se vůbec vyrovnat s tou situací, že se jim teda ten vztah rozpad, že se jim v podstatě ten život mění úplně od začátku a pak hodně náročný si myslím, že je pro ně možná i to **rozčarování nad tím druhým partnerem** a pak samozřejmě to, když jsou teda **konfrontováni i třeba ze strany toho druhého rodiče**, o kterým si do teďka mysleli, že v podstatě je to člověk, kterej mu má pomáhat ve spoustě případů a v rámci týhle rozvodový situace, tam prostě začnou na sebe házet špínu, to že třeba někdo vůbec si dovolí, respektive ten druhý rodič třeba zpochybňovat tu jeho dosavadní péči o to dítě, jo, ten výkon samotný tý péče, tak to si myslím, že pro něj může bejt hodně náročný. Pak to, že jsou konfrontováni, tady jako s náma, že prostě se musej jít sem někam vzpovídat, že musej k těm soudním jednáním, možná i to, že třeba do toho jsou zatahovaný ty jejich děti, tak takový ty rozumný rodiče, že jo, tak ty si myslím, že to musej nýst hodně těžce. No a pak samozřejmě je to spojený s nějakou **finanční nejistotou, bytovou nejistotou**, takže já si myslím, že tady ta situace, že prostě je pro ně, jako obecně náročná, že, že těch situací a těch, těch specifík, je tam prostě hrozně moc.“

Informant 12 si dokonce myslí, že postoj rodičů se změnil. Podle něj se dříve rodiče snažili. Dříve respektovali doporučení od soudu a respektovali to a teď to tak není.

I12: „Byli, byli určité případy, kdy šli do toho po hlavě, nechtěl ustoupit ani jeden, ale myslím si, že byli tací, co v podstatě **dali na názor ostatních**, třeba i na nějakou rodinnou poradnu a když se jim tady něco řeklo, i u soudu, když soud něco doporučil, tak myslím si, že to třeba respektovali. A **teď to není**.“

4.6 Postup sociálních pracovníků při rozvodu

Všichni informanti se shodovali na postupu sociální práce od počátku do konce rozvodu.

Tučně vyznačené jsou slova, podle kterých vznikly kódy.

Takto vypadá popsání průběhu sociální práce s rodinou v rozvodu: I5: „*Takže v **první řadě** sem teda přijdou nebo nás nějakým způsobem **kontaktují**. Většinou je to jeden z rodičů a je to většinou ten rodič, který jakoby odchází od té rodiny. Že teda chce řešit tu úpravu těch poměrů. **Setkáme se osobně**, většinou klient sem přijde, stává se nám, nebo že dojedeme do rodiny, podle toho, jak je prostě situace aktuální nebo jestli zrovna třeba tím směrem jedeme do terénu. A potom teda probereme tu situaci a potom vlastně dáme vzor návrhu na výkon rodičovské odpovědnosti, pokud ten rodič se bojí, že to nezvládne si napsat, tak mu s tím pomůžeme, ale píše ten **návrh** sám za sebe, jsou tam prostě informace, tak jak on to vidí, tak jak on to cítí, my do toho vůbec nezasahujeme. Anebo pokud má právního zástupce, tak doporučujeme, ať to napíše s právním zástupcem. Jo, když už si toho právníka vlastně jakoby platí, tak ať teda jakoby ten právník koná. Potom vlastně se provede **sociální šetření** na obou dvou stranách, a když je dítě dostatečně způsobilé k tomu, aby s ním bylo hovořeno, tak se provádí **pohovor s dítětem**. Provádí ho vždycky dvě pracovnice a bez přítomnosti těch třetích osob, bez přítomnosti rodičů. Ze zákona se provádí od dvanáct let, ale stává se, že soud nás požádá vlastně v přípise, že chce provést pohovor, dá nám tam třeba otázky konkrétně, na které se máme zeptat nebo jaké názory máme zjistit, jako jestli dítě chce být s tím rodičem, s oným rodičem. A podobně, jo. Když se jedná třeba o střídavou péči, musíme mu vysvětlit, co to je střídavá výchova a jestli by se mu tohle to uspořádání vůbec líbilo.“*

Informanti shodně odpovídali ohledně pohovoru s dětmi. Všichni se shodli, že ještě před soudem provádí pohovor s dítětem, pokud je starší deseti nebo dvanácti let – tady se respondenti rozcházejí ve výpovědích (někteří uvádí dítě starší deseti let a někteří děti starší dvanácti let, respondent 10 dokonce uvedl, že provádí rozhovory s dětmi od šesti

let – viz dále). Jeden z respondentů uvedl, že soud mu nařídil rozhovor s dítětem starým jeden a půl roku, což je velice nízký věk na to, aby dítě vůbec pochopilo, co se děje.

I9: „S nejmladším dítětem to bylo teda strašně těžký, protože to mu byl rok, tak nějak rok a půl.“

I8: „No, takže většinou nám přijde prostě návrh od soudu nebo nás **kontaktují** sami rodiče, že s tím návrhem chtějí nějak pomoci, tak jim s tím pomůžeme, sepíšeme, ještě se jim to třeba, když se nám to moc nezdá, že, že by to bylo k nějakému tomu rozchodu třeba domluvit nějakou rodinnou terapii, jo, poradnou nebo tak, ale většinou jako jsou už prostě rozhodnutý, že půjdou od sebe, takže to s nima buďto sepíšeme **návrh** nebo nám to přijde od soudu, potom teda rodiče znovu kontaktujeme s tím, že se tam provede to sociální šetření u toho rodiče, který jako žádá to dítě do své péče. Když žádají oba, tak se provádí u obou a vlastně následně se mluví jakoby s tím druhým rodičem, který ten návrh jakoby nepodával, jestli s tím návrhem prostě souhlasí nebo jaký na to má názor, jakou by měl představu, jak se s těma dětma bude vídat a potom vlastně se z toho napíše zpráva, končí to většinou u toho **soudu**.“

I10: „Práce s rodinou, pokavád přijde **návrh**, že rodiče jsou dohodnutý, a je tam dítě starší 6 let, tak s tím dítětem děláme **pohovor**, abychom zjistili jeho názor, nebo stanovisko k návrhu jeho rodičů. A jinak ta sociální práce s rodinou neprobíhá téměř žádná, protože ty rodiče jsou dohodnutý. U sporných jednání se to pak odvíjí od toho, co ty rodiče s čím přijdou, jak přijdou, mnohdy s nima jednáte, mnohdy je vedete, doporučujete k odborníkovy, vedete je ke smíru, to je tak variabilní, tam ten táta může přijít a říct že tam máma neuklízí, že je nepořádná, uděláte šetření, zjistíte, že to tak není, máma zase řekne, že on ty děti navádí proti ní, to je tak strašně specifický.“

I12: „No, tak v podstatě my je převezmeme, my tady sepisujeme už kolikrát i ty **návrhy**, co jsou. Pokud je tam dítě školního věku, tak provádíme i s nima **pohovor**. Na ten pohovor nám sem ty rodiče děti vozí. Je mi z toho ouzko, protože co to dítě musí jako prožívat, ale to, ty rodiče kolikrát jako neřeší.“

4.7 Standardy kvality na orgánu sociálně-právní ochraně dětí

Tabulka č. 9: Dodržování standardů kvality

	Dodržujeme standardy kvality	Občas se musíme trochu odklonit (individuální přístup ke klientům)	Nedodržujeme standardy kvality v těch ohledech:
Informant 1	X		Máme nedostatek sociálních pracovníků. Stále standardy utváříme, nemáme je ještě hotové.
Informant 2		X	Máme nedostatek sociálních pracovníků.
Informant 3		X	Máme nedostatek sociálních pracovníků. Nestíhám psát listinné podoby.
Informant 4		X	Máme nedostatek sociálních pracovníků. Nemáme vyřešené únikové východy.
Informant 5	X		
Informant 6		X	
Informant 7	X		
Informant 8	X		
Informant 9		X	
Informant 10	X		
Informant 11		X	
Informant 12		X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Na všech orgánech sociálně-právní ochraně dětí, kde výzkum probíhal, mají sepsané standardy a řídí se podle nich. Ale informanti 1, 2, 3, 4 vypověděli, že mají ještě mezery v dodržování standardů ohledně počtu zaměstnanců, chybí na jejich oddělení jeden sociální pracovník, ale tento nedostatek napraví během následujících dvou měsíců a přijmou nového sociálního pracovníka.

Informant 1 mě informoval o jejich mezeře ve standardech, protože je nemají stále ještě utvořené. I po dvou letech mají standardy stále rozpracované.

Informant 3 má problém se standardy v oblasti psaní, protože nestíhají lhůty určené ve standardech.

A informant 4 má problém s únikovými východy, protože u něj v kanceláři jsou pouze jedny dveře a stůl má od nich daleko. Stůl má umístěný tak, že klient jí může znemožnit odejít nebo utéct.

I4: „*Máme běžné standardy kvality, a myslím si, že je máme docela dobře nastavený, že se jich snažíme držet, samozřejmě se tak úplně **nedržíme** třeba počtem zaměstnanců, že bychom potřebovali víc lidí, na tu sociální práci, že je nás tady **málo zaměstnanců**, a pak mě napadá, že nemáme až tak vyřešenou kancelář, že třeba nemáme únikový východ, že kdyby tady byl klient, tak já se nedostanu, nemám ani čudlíky, který bychom zmáčkli a přivolali si pomoc. To shledávám, že až tak úplný, že se odkláníme.*“

I12: „*Tak je to, já nevím, asi bych řekla, že to je náročný v tom, že tam je to přesně, ono se to tak jako trošku lecos vymyká, přesouvá se to do jiných takových jako mezí. Nevím asi jako ten standard, myslím si, že je dost zatěžující pro nás v tom, že je, ale tak **jedeme nějak podle svého.***“

Sedm informantů říká, že se musí od standardů kvality občas odklonit kvůli individuálnímu přístupu ke klientům. I: „*Samozřejmě něco jiného je na papíře,*

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

něco jiného je potom ta běžná praxe, takže ale se snažíme skloubit to tak, abychom úplně asi z těch standardů nevybočovali, ale samozřejmě ta realita je třeba jiná, že jo.“

4.8 Počet konzultací v týdnu a délka konzultace s klienty

Tabulka č. 10: Průměrný počet a délka konzultací s klienty za týden (rodiče v řízení o rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství)

	Průměrný počet konzultací s různými rodinami za týden	Nejkratší doba jedné konzultace	Nejdelší doba jedné konzultace
Informant 1	2 konzultace	10 minut	1 hodina
Informant 2	5 konzultace	15 minut	1 hodina
Informant 3	5 až 8 konzultací	10 minut	3 hodiny
Informant 4	5 až 8 konzultací	10 až 15 minut	3 hodiny
Informant 5	5 konzultací	1 minuta	45 minut
Informant 6	5 konzultací	30 minut	3 hodiny
Informant 7	2 konzultace	30 minut	3 hodiny
Informant 8	1 konzultace	15 minut	1,5 hodiny
Informant 9	1 konzultace	10 minut	4 hodiny
Informant 10	5 konzultací	30 minut	2 hodiny
Informant 11	5 konzultací	30 minut	1 hodinu
Informant 12	3 až 4 konzultace	30 minut	4 hodiny

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsem zkoumala, kolik mají sociální pracovníci v průměru osobních setkání s rodinami, které procházejí řízením o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství za týden. Dále jsem se ptala, jak krátké a dlouhé jsou osobní setkání s rodiči nebo dětmi.

I5: *„Nejkratší jsem měla, když mi tady přišel otec **třísknout dveřma**. To jo, přišel mi vynadat a třísknout. Ne, tak jako samozřejmě, ale takový běžný **půl hodiny**, tři čtvrtě hodiny.“*

I9: *„Takže v podstatě někdy to stačí informace, která je na **deset minut**. A někdy, někdy jsme tady, jednou jsme tady strávili snad **čtyři hodiny** jednání.“*

I12: *„Tak nejkratší, no, může být, já si myslím, že taková krátká setkání to bývá takovou **půl hodinu**, bych řekla, kdy se tak jako, když to všechno. No, ale potom, víte co, jsou **čtyři hodiny** a nic to není. Jsou další, další navazující se a v podstatě jsou setkání, kdy už rodiče přijdou a už to už je vidět, že ono to úplně až tak nic nepřinese, že s nima budete mluvit, ale že každý si pojede podle svého, protože oni to tak mají nalajnovaný a nic nebudou chtít slyšet. Jo, že to tak bývá, že fakt může být dlouhodobý a nic.“*

4.9 Přístupy sociální práce a využití technik při vedení rozhovorů s klienty

Tabulka č. 11: Uplatňované přístupy sociální práce

	Neznám přístupy	Přístup orientovaný na úkoly	Přístup orientovaný na klienta	Antiopresivní přístup
Informant 1	X			
Informant 2	X			
Informant 3		X		X
Informant 4		X	X	X
Informant 5		X		
Informant 6	X			
Informant 7		X		
Informant 8	X			
Informant 9		X		
Informant 10	X			
Informant 11		X		X
Informant 12	X			

Zdroj: Vlastní výzkum

Polovina informantů nevěděla, co jsou teorie sociální práce.

Nejvíce informantů používá přístup orientovaný na úkoly, který je pro ně nejlépe aplikovatelný v praxi. Informant 4 používá přístup orientovaný na klienta. Informanti 3, 4, 11 využívají antiopresivního přístupu. Antiopresivní přístup si vysvětlují jako anti diskriminující, tedy, že nedělají v klientech žádné rozdíly. Každopádně u těchto respondentů jsme pomocí převyprávění průběhu jejich sociální práce s rodinou dospěli k závěru, že všichni uplatňují přístup orientovaný na úkoly a antiopresivní přístup.

Všichni informanti se zároveň shodli, že nelze použít jen jeden přístup a musí se vždy kombinovat s dalšími přístupy.

I1: *„No tak to nevím, takové lidské přístupy se snažíme.“*

I3: *„Přístup orientovaný na úkoly, ten je jasný.“*

I6: *„Tak to se mě vůbec neptejte, protože to teda fakt nevím. To teda nevím.“*

Tabulka č. 12: Techniky při vedení rozhovoru

	Aktivní naslouchání	Práce s kresbou	Práce s hrou	Parafrázování	Zrcadlení pocitů	Objasňování
Informant 1	X					
Informant 2	X					
Informant 3	X	X	X			
Informant 4	X	X	X	X	X	X
Informant 5	X					
Informant 6	X	X				
Informant 7	X	X	X			
Informant 8	X					
Informant 9	X					
Informant 10	X					
Informant 11	X	X	X	X	X	X
Informant 12	X					

Zdroj: Vlastní výzkum

Všichni informanti se shodují na využívání techniky aktivního naslouchání, neboť je to jejich hlavní technika, která se dá ve většině případů využít. U této otázky jsem u některých informantů opět narazila na problém neznalosti technik. Informanti 4 a 11 využívají všechny techniky uvedené v tabulce. Neustále chodí na školení a tak se vzdělávají a jsou informováni o metodách a technikách sociální práce.

Informanti 3 a 7 využívají hlavně techniky aktivního naslouchání, práce s kresbou a práci s hrou. Při práci s hrou používají např. hry s plyšovými zvířátky, kdy ke každému zvířátku mohou přiřadit jednoho člena rodiny.

I4: *„Aktivní naslouchání, určitě parafrázování, objasňování, zrcadlení pocitů, to je hodně důležitý, aby ten klient vědět, že ho vnímáme, že opravdu víme, co říká, že se ho i doptáváme, hodně jsou tady klienti, kteří si tu pobřečí, protože to je složitá situace, takže jim dát najevo, že to není nic, za co by se měli stydět.“*

I11: *„Techniky, jo? Co se týče, jakože zrcadlení, jo? Tak určitě zrcadlení, naslouchání aktivní a to bude asi tak jako nejvíc, myslím, to aktivní naslouchání. Ale taky využívám parafrázování, objasňování a s dětmi práci s hrou a práci s kresbou.“*

4.10 Rodičovská odpovědnost

Tabulka č. 13: Rodičovská odpovědnost

Jak nakládají rodiče s rodičovskou odpovědností?	
Informant 1	<i>„Mají ji po rozvodu oba pořád, akorát ten rodič, kterému je dítě svěřeno do péče má větší prostor pro nakládání s dítětem.“</i>
Informant 2	<i>„No, hlavně ji přehazují na nás, na úřady v podstatě.“</i>
Informant 3	<i>„Přehazují ji na druhé lidi, na instituce a podobně.“</i>
Informant 4	<i>„Rodičovská práva a povinnosti mají oba dva stejný, ale mnohdy nemyslí na děti. Hezky se to říká, rodičovská odpovědnost, ale úplně dobře s ní nenakládají, přehazují ji na jiné.“</i>
Informant 5	<i>„Moc dobře ne, snaží se jí přehodit na ostatní.“</i>
Informant 6	<i>„Hodně se mluví o rodičovské odpovědnosti, ale většina neví, co to obsahuje. Většina si svou odpovědnost neuvědomuje a přehazují ji na ostatní.“</i>
Informant 7	<i>„Někteří si pojem hodně upraví, tak aby jim vyhovoval. Někteří ji neplní tak, jak by měli.“</i>
Informant 8	<i>„Občas toho zneužívají, ale hlavně ji přehazují jeden na druhého“</i>
Informant 9	<i>„Mají tendence, když mají třeba starší dítě, tak taková ta odpovědnost, u koho chceš být dneska, tak v podstatě tu odpovědnost místo, aby to rozhodli sami. Anebo ji přehazují na jiné.“</i>
Informant 10	<i>„No tak, že ji přehazují na nás nejradši, činí nás za ní odpovědnými.“</i>
Informant 11	<i>„Často ji přenáší na někoho jiného, nejčastěji na nás.“</i>
Informant 12	<i>„Nezaobírají se s ní, neuvědomují si jí a nejsou si vědomi, že by chybovali“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

I7: „Zase záleží, jak kteří. Někteří si ten pojem hodně upravují, tak aby jim vyhovoval. **Neplní ji** tak, jak by měli. A někteří to plní svědomitě a někteří vůbec jakoby **netuší, co to třeba obnáší**. Většinou s tímhle tím problémem se setkáváme u hodně mladých lidí třeba hned jakoby po tom osmnáctém roku, kdy se jim narodí to dítě a oni ještě jakoby vůbec netuší, co s ním mají dělat nebo co můžou, co nemůžou, takže tam je tenhle ten problém velký a pak se občas objeví u těch sociálně slabších rodin, kdy ty rodiče to neplní tak, jak by měli.“

I8: „Já si myslím, že celkem dobře, že tady nemáme nějaký jako. Samozřejmě máme problémový prostě rodiče, který toho **zneužívají**, že jim bylo svěřené dítě do péče a komplikují třeba předávání druhému rodiči, ale zase to není třeba většina případů, jo. Ale hlavně ji **přehazují** jeden na druhého.“

4.11 Bariéry sociálních pracovníků

Tabulka č. 14: Bariéry sociálních pracovníků

Bariéry	
Informant 1	<i>„Asi mojí bariérou je strach, třeba když přijde někdo pod vlivem alkoholu, nebo někdo agresivní, z nich mám respekt.“</i>
Informant 2	<i>„Kdyby sem někdo přišel pod vlivem alkoholu, jako to že je z něho cítit alkohol, to se samozřejmě stane, ale tak jako samozřejmě opilý nebo pod vlivem nějakých drog, tak to bych asi s ním nepracovala.“</i>
Informant 3	<i>„Já teď v současné době vnímám, že mám bariéru poměrně s kolegyněmi s úřadu práce ohledně vyplácení dávek a podobně když potřebujeme.“</i>
Informant 4	<i>„Vadil někdo opilý nebo pod vlivem drog, toho bych se asi bála.“</i>
Informant 5	<i>„Co se týká rasy, náboženství, nemám žádný svoje bariéry.“</i>
Informant 6	<i>„V komunikaci s klienty, kteří nechtějí poslouchat, když se jim snažíme něco vysvětlit. Některé školy nám hází klacky pod nohy, nechtějí nám umožnit jít za dítětem do školy.“</i>
Informant 7	<i>„Já si udržuji odstup od všech.“</i>
Informant 8	<i>„Když jsou lidi nepříjemní, arogantní, agresivní, tak potom s tím mám trošku problém.“</i>
Informant 9	<i>„To se mi nestává, že bych měla problém s rodiči.“</i>
Informant 10	<i>„Ne nemám žádné bariéry.“</i>
Informant 11	<i>„Nemyslím si, že bych nějaké měla.“</i>
Informant 12	<i>„Já bych řekla, že ne.“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

V této tabulce jsem uvedla od každého informanta krátkou výpověď, o jejich osobních bariérách při výkonu práce sociálního pracovníka na odboru sociálně-právní ochrany dětí. Tři z informantů mají strach z lidí pod vlivem alkoholu, dále lidí pod vlivem drog. A čtyři informanti se bojí agresivních lidí.

Jeden informant přiznal problémy s kolegyněmi z úřadu práce, protože si chodí klienti stěžovat na orgán sociálně-právní ochrany dětí kvůli nevyplaceným dávkám a sociální pracovník pak musí komunikovat s kolegyněmi z úřadu práce a nalézt, kde je problém.

Informant 6 povídal o problému s komunikací, kdy se rodině něco snaží vysvětlit, ale rodina ho neposlouchá. Na další bariéru narazil ve spolupráci s některými základními školami, když potřebují jít za dítětem do školy, a ředitel jim to neumožní.

I3: *„Já si bariéry uvědomuji pouze v tom, že já teď v současné době vnímám, že mám bariéru poměrně s **kolegyněmi s úřadu práce** ohledně vyplácení dávek a podobně když potřebujeme. Tam vidám bariéru. Oni ty rodiny jsou si svým způsobem podobný, ale vidím bariéru v tom, že rodina za mnou přijde, že potřebuje vyplatit dávky, a s tímhle já jim moc nepomůžu, ani nevím, jak na ty kolegyně dole mám zatlačit, aby té rodině pomohla.“*

I6: *„**V komunikaci s klienty**, kteří nechtějí poslouchat, když se jim snažíme něco vysvětlit. Jsou školy, se kterými se nám spolupracuje dobře, protože my někdy musíme spolupracovat v rámci naší práce se školami, některá škola je perfektní, některý nám hážou klacky pod nohy, protože nám nechtějí umožňovat, abychom za těma dětma chodili do školy. Jsou doktoři, kteří nám do telefonu řeknou něco jiného, pak na papír nám napíšou taky něco jiného, protože nechtějí aby černý na bílém bylo s jejich podpisem, takže to je třeba problém, je to o úřadech, je to o lidech, jako musím říct, že se mi úplně nestalo, že bych měla s někým extra nepříjemnosti, nebo že bychom nebyli schopný spolu vykomunikovat, co jsme potřebovali.“*

I7: *„**Já si udržuji odstup od všech**. Já si ho udržuji ze dvou důvodů. Za první kvůli tomu **osobnímu prostoru**, za druhý je to i nějaká **bezpečnost**, dejme tomu nějaká i zdravotní bezpečnost, když to takhle řeknu. Protože stává se nám, že občas prostě přijde dítě na pohovor, ale vidíte, jak mu běhají v hlavě vešky, tak domu si je přinést nechci. Takže jako určitá vzdálenost jako tam jako je.“*

4.12 Profesionální odstup

Tabulka č. 15: Udržení si profesionálního odstupu

Jak si udržujete profesionální odstup?	
Informant 1	<i>„Já ty lidi nesoudím, já se musím snažit zajistit pro dítě to lepší.“</i>
Informant 2	<i>„Člověk se jako snaží být objektivní. Většinou má někdy pravdu ten jeden, někdy ten druhý, takže prostě nějaký takový ten kompromis.“</i>
Informant 3	<i>„Já se do toho neangažuji, já jim to řeknu natvrdo a řeknu jim veškerý pro a proti.“</i>
Informant 4	<i>„Je důležitý, že jsme tady pro tu rodinu, a pro to dítě, hlavně hledat nějaký vhodný způsob jak pomoci té rodině. Takže je důležitý ty informace říkat, oběma rodičům stejný, aby rodiče věděli, že obou se říká stejné informace.“</i>
Informant 5	<i>„Už ty zkušenosti, že prostě pravda je někde uprostřed.“</i>
Informant 6	<i>„Dávám velký pozor na to abych, tak abych komunikovala s oběma dvěma, takže říkám tatínek a maminka anebo opačně, na to si dávám velký pozor, abych jednoho z nich nediskriminovala.“</i>
Informant 7	<i>„Zásada je, všechny informace si ověřovat.“</i>
Informant 8	<i>„No, to je fakt strašně těžký, protože člověk stejně, i když nechce, tak si utváří prostě v hlavě nějaký ten obrázek a stejně neví, protože u toho nebyl.“</i>
Informant 9	<i>„Děti vám vždy řeknou, jak to bylo.“</i>
Informant 10	<i>„Vy si nemůžete dovolit dávat náklonosti někomu“</i>
Informant 11	<i>„Snažím se opravdu vždycky bojovat jen za to dítě.“</i>
Informant 12	<i>„My jsme dobrý kolektiv i v práci, bych řekla, mám moc dobrou kolegyni, takže to spolu tak jakoby probíráme, co a jak.“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka byla položena následovně: „Jak si udržujete profesionální odstup, když komunikujete pouze s jednou stranou?“ Zde odpovídali informanti velice různě, ale bezpodmínečně se shodli na tom, že jednají jen v zájmu dítěte.

I8: *„No, to je fakt strašně těžký, protože člověk stejně, i když nechce, tak si utváří prostě v hlavě nějaký ten obrázek a stejně neví, jak to tam je, protože u toho nebyl, že jo. A oni většinou volají, že prostě ona udělala tamto a pak volá zase matka, on udělal tamto. Člověk neví, kde je ta pravda, protože většinou jako lžou třeba, aby byli prostě v tom lepším světle oni. Ale takový ten nejlepší střed jsou ty **děti**. **Ty vám to vždycky řeknou, tak jak to bylo**. A nemají jakoby tendence nějak lhát. Jako ty malý děti myslím. Ty starší už potom jo, ale ty malí vám to všechno vyklopí.“*

4.13 Supervize a prevence syndromu vyhoření

Tabulka č. 16: Supervize

	Supervize	Vnitřní supervize – s vedením/ s kolegy	Jak často	Se supervizorem	Jak často
Informant 1	Nemáme				
Informant 2	Máme	X	Týdně		
Informant 3	Máme			X	1x za 2 měsíce
Informant 4	Máme			X	1x za 2 měsíce
Informant 5	Máme			X	1x za 2 měsíce
Informant 6	Máme			X	1x za 3 měsíce
Informant 7	Nemáme				
Informant 8	Nemáme				
Informant 9	Nemáme				
Informant 10	Máme			X	1x za 6 měsíců
Informant 11	Máme			X	1x za 3 měsíce
Informant 12	Máme	X	Týdně		

Zdroj: Vlastní výzkum

Z této tabulky vyplývá, že u informantů 1, 7, 8 a 9 dochází ke špatné prevenci ohledně syndromu vyhoření a tak jsem se v návaznosti na to informantů zeptala, co tedy dělají proti syndromu vyhoření – viz odpovědi informantů, které zde uvádím.

U informantů, kteří mají supervize se supervizorem, tak supervize probíhá vždy v pracovní době, aby sociální pracovníci nepřicházeli o své volno. Supervizor vždy přijíždí za nimi.

Na otázky ohledně prevence syndromu vyhoření odpovídali jen informanti 7, 8, 9, u kterých neprobíhá supervize. Využila jsem zde tedy výhodu polostrukturovaného rozhovoru a mohla jsem se zeptat, jak tedy předchází syndromu vyhoření, když nemají supervize. Jejich odpovědi viz dále. Zjistila jsem, že na některých orgánech sociálně-právní ochrany dětí, kde probíhal můj výzkum, nedodržují standardy ohledně supervizí. U čtyř informantů nemají žádné supervize, ani vnitřní a ani se supervizorem. U těchto informantů jsem se tedy ptala, jakou mají prevenci syndromu vyhoření. Zde mi tři informanti shodně odpověděli, že mají své volnočasové aktivity. Jeden respondent si zařídil sezení u psychologa, kde má takovou svou soukromou supervizi. Zde jsem identifikovala problém v rozporuplných odpovědích. Informanti 1, 7 a 8 odpovídali ohledně standardů shodně a to: „Ano, standardy dodržujeme“, ale při následující otázce týkající se supervize jsem zjistila, že standardy nedodržují, protože nemají supervize

I7: „*Já osobně to řeším volnočasovými aktivitami, kdy opravdu nějakou fyzickou aktivitu nebo relaxační činností, abych opravdu jakoby já si udržela ten jako, říkám, zdravý rozum.*“

I8: „*Já jako co mám osobně za sebe, tak já mám, jakoby soukromé supervize s psychologem jsem si zařídila, takže sama si to tam s ním rozebírám.*“

I9: „*Takže o víkendech skáču s padákem. To je taková ventilace.*“

.

4.14 Spolupráce s dalšími orgány

Tabulka č. 17: Spolupráce s dalšími orgány

	Pedagogicko-psychologická poradna	Středisko výchovné péče	Psycholog	Mediátor	Rodinná poradna
Informant 1	X	X		X	X
Informant 2	X	X		X	X
Informant 3	X		X	X	X
Informant 4	X		X	X	X
Informant 5	X	X	X	X	X
Informant 6	X		X	X	X
Informant 7			X	X	X
Informant 8	X			X	X
Informant 9			X	X	X
Informant 10		X		X	X
Informant 11		X		X	X
Informant 12		X	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Všichni informanti spolupracují s mediátorem, který je potřeba k jednání u sporných rozvodů, kdy se rodiče nemohou dohodnout. Dále všichni spolupracují s rodinnou poradnou.

Informanti 1, 2, 3, 4, 5, 6 a 8 spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou.

Informanti 1, 2, 5, 10, 11 a 12 spolupracují se střediskem výchovné péče.

Informanti 3, 4, 5, 6, 7, 9 a 12 spolupracují s psychologem.

I6: *„Když ty rodiče jsou nějakým způsobem rozhádaný, nejsou schopný se domluvit, na nějakých běžných postupech, tak hodně odkazujeme na rodinné centra.“*

I10: *„Tady máme rodinnou poradnu, kde hodně vytěžíme paní doktorku T., myslím si, že tady využívají hodně těch občanských poraden.“*

I11: *„Jo spolupracujeme hodně s rodinnou poradnou.“*

Diskuze

Tato diplomová práce se zabývá specifickými metodami sociální práce s rodinou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.

Cílem práce bylo zjistit, jaké metody sociální práce aplikují sociální pracovníci při práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu.

Polostrukturované rozhovory pomohly najít odpovědi na to, jaké vzdělání a délku praxe mají účastníci výzkumu; zda se změnily jejich přístupy ke klientům v průběhu praxe; jaká je náplň práce sociálních pracovníků pracujících na odboru sociálně-právní ochrany dětí: jejich cílové skupiny, se kterými pracují a činnosti, které provádějí s klienty; od jakého věku provádějí pohovor s dětmi – s jak nemladším dítětem pohovor uskutečnili; jak je práce sociálního pracovníka psychicky náročná, případně, zda je psychicky náročnější, než jejich předešlá práce; co je v období rozvodu manželství pro rodiče nejnáročnější; jaké jsou postupy sociálních pracovníků při rozvodu; zda dodržují nebo nedodržují standardy kvality; průměrný počet konzultací s rodinami v jednom týdnu, a jak dlouho trvá konzultace s klienty – nejkratší a nejdelší konzultace; jaké přístupy sociální práce a techniky při vedení rozhovorů s klienty využívají sociální pracovníci; jak rodiče nakládají s rodičovskou odpovědností; jaké jsou bariéry sociálních pracovníků; jak si sociální pracovníci udržují profesionální odstup; zda mají supervize a pokud ne, jakou mají prevenci syndromu vyhoření; a s jakými dalšími organizacemi spolupracují.

Dopředu byla stanovena hlavní výzkumná otázka: Jaké bariéry identifikují sociální pracovníci při své práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu? V průběhu výzkumu se ale vyskytla další otázka týkající se sociálních pracovníků a to, zda jsou dodržovány standardy orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Náplň práce sociálních pracovníků na orgánu sociálně-právní ochrany dětí je velice pestrá a mají hodně velký rozsah práce. Žádný z informantů se nespecializuje pouze na jednu

cílovou skupinu. Sociální pracovníci, kteří se zúčastnili mého výzkumu k diplomové práci, mají za cílové skupiny klientů děti, jejich rodiče, celé rodiny a v neposlední řadě pěstouny. S pěstouny pracuje ale jen pět informantů z dvanácti. Ve výzkumu jsme se ale specializovali pouze na rodinu v rozvodu, což se tedy týká dětí, rodičů a rodiny jako takové. Při zaměření se na tyto tři cílové skupiny jsem ve výzkumu identifikovala, že informanti nejvíce provádí pohovor s dětmi a zástup nezletilých u soudu, kde vystupují jako kolizní opatrovníci. Dále provádí poradenskou činnost, sociální šetření a spolupracují s dalšími orgány. Výše uvedené činnosti jsou v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Dva informanti, kteří se zúčastnili výzkumu, mají pouze střední školu. V souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, splňují podmínky potřebné k plnění práce sociálního pracovníka. Přesné znění podmínek daných zákonem jsem uvedla ve výsledcích u kapitoly 1.1 Vzdělání a praxe.

Když si vezmeme sociální práci poslovně, tak v první řadě je rodičům poskytnuto poradenství, pokud jako první kontaktují orgán sociálně-právní ochrany dětí. V druhém případě může nejdříve přijít návrh rovnou od soudu a pak přichází poradenská činnost. Rodiče tedy mají dvě možnosti, zaprvé kontaktovat orgán sociálně-právní ochrany dětí, kde s nimi sepíše návrh a zašlou ho na soud anebo sepíše návrh se svým právníkem a poté musí jít na orgán sociálně-právní ochrany dětí. Z rozhovorů vyplynulo, že na orgán sociálně-právní ochrany dětí občas přijdou rodiče se jen zeptat, co by pro ně a jejich děti znamenal rozvod. V případě, že rodič není ještě úplně rozhodnutý, že podá návrh na rozvod, sociální pracovník mu poskytne poradenství a ještě mu může navrhnout spolupráci s jinými odborníky, jako jsou mediátoři, či rodinné poradny a tak se pokusit zachránit manželství. S mediátory a rodinnými poradnami podle mého výzkumu spolupracují všichni informanti. Bohužel problémem je, že služby jsou zpoplatněny a někteří klienti nechtějí platit nebo na to nemají peníze. Ale pokud to sociální pracovník uzná za vhodné, může jim to v rámci právního řízení nařídit. Když se rodiče rozhodnou využít těchto služeb a ke smíru nedojde ani přes tyto organizace nebo odborníky nebo jsou rodiče plně rozhodnuti o rozvodu, nastupuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Podle zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochrany dětí

a podle zákona 89/2012Sb. nový občanský zákoník mají děti starší dvanácti let právo se sami rozhodnout, se kterým rodičem by po rozvodu chtělo být, případně zda chce střídavou péči. Matoušek (2015) však v knize uvádí, že orgán sociálně-právní ochrany dětí nemá pevně stanovenou věkovou hranici u dítěte, u kterého se zjišťuje jeho stanovisko a je nutné, aby zastupované dítě bylo schopno formulovat své vlastní názory, a záleží také na kolizním opatrovníkovi, jak vysokou míru věrohodnosti dá výpovědi dítěte. Pohovor se může ale uskutečnit i s mladšími dětmi na žádost soudu. Dle výzkumu informantů provádějí pohovor s dětmi mladšími dvanácti let a dokonce dva respondenti uskutečnili pohovor s jeden a půl ročním dítětem (bylo to na žádost soudu). Nejvíce informantů však provádělo pohovor s dítětem v deseti a šesti letech. Podle informantů je to s dětmi velice individuální, některé děti jsou schopné už v šesti letech se vyjádřit k danému problému, ale někteří ani v deseti letech neví anebo odmítají spolupracovat. S tímto souhlasí Pemová a Ptáček (2014), kdy píše ohledně pohovorů s dětmi, že každé vývojové stádium má svá specifika a tudíž je nutné znát problematiku vývojové psychologie. Informanti se shodují s Matouškem (2015), s Plaňavou (1994) a s Warshakem (1996) v tom, že dítě musí být informováno o podstatných záležitostech ještě před pohovorem se sociálním pracovníkem neboli kolizním opatrovníkem. S informanty se shoduje i Novák (2012), kdy by ty špatné informace měli sdělovat rodiče a ne sociální pracovníci pracující na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovník si dítě na pohovor zve k sobě do kanceláře. Vždy uvědomí rodiče, kdy mají s dítětem přijít. Někteří rodiče ale nechtějí s dětmi přijít a rovnou řeknou, ať si za dítětem dojdou do školy. Samotný pohovor probíhá bez rodičů, s tím, že rodiče mohou počkat na chodbě. Pokud odmítá dítě spolupracovat při rozhovoru, sociální pracovník si ho může pozvat ještě jednou a do té doby si to může dítě ještě řádně rozmyslet. Po pohovoru s dítětem musí sociální pracovník být přítomen u soudu, kde hájí zájmy dítěte, s tímto souhlasí i Matoušek (2015), kdy ve své knize píše o povinnostech kolizního opatrovníka dbát na to, aby rozhodnutí soudu nebylo v rozporu se zájmy dítěte.

Při pohovoru s dítětem je těžké nejdříve navázat komunikaci a hlavně není možné se hned dítěte zeptat: „S kým chceš být.“ Sociální pracovníci musí přizpůsobit techniky vedení rozhovoru věku dítěte. Během své praxe na orgánu sociálně-právní ochrany dětí chodí na školení, kde se učí např. techniky pro pohovor s dítětem. Školení si mohou vybrat

sami, jaké jsou zrovna v nabídce a které by se jim nejvíce hodily. Tímto výrokem se informant 7 shoduje se zákonem o sociálních službách, kde je uvedeno: „*Zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci*“ (Česko, 2009). Z odpovědí informantů vyplynulo, že využívají hlavně dvě techniky. Jednou je práce s kresbou a druhá práce s hrou. Nejpoužívanější technikou, kterou používají při konzultacích s dětmi, rodiči a rodinou je aktivní naslouchání. Klienti si podle informantů ve většině případů přijdou hlavně postěžovat na druhého partnera. I v případě, že mají delší konzultaci, musí klienty vždy vyslechnout. Nejvíce informantů uvedlo, že má průměrně v týdnu 5 konzultací jen s rodinami, které jsou v řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství a pouze dva informanti mají v průměru jen jedno setkání s rodinou. Jako nejdelší konzultaci informanti uváděli čtyři hodiny (informanti 9 a 12). Naopak nejvíce informantů odpovědělo, že zažili jako nejdelší tříhodinovou konzultaci. Nejkratší konzultaci uvedl informant 5, kdy mu klient přišel „*třísknout dveřmi*“, jinak nejvíce uvedli informanti jako nejkratší půl hodinovou konzultaci.

Polovina informantů nevěděla, jaké jsou teorie a metody sociální práce. Informanti nejvíce využívají úkolově orientovaný přístup. Tímto se shodují s tvrzením od Matouška (2013), který v knize tvrdí, že úkolově orientovaný přístup patří mezi nejrozšířenější formy krátkodobé intervence. Úkolově orientovaný přístup, využívají skoro u všech klientů a aplikují ho tak, že klientovi řeknou, aby si na příští konzultaci přinesli potřebné dokumenty, případně vykonali zadaný úkol. Při aplikaci v práci s rodinou v rozvodu je to například, aby si do příští konzultace vyplnili potřebné papíry k podání návrhu o rozvod (jen v případě, že jsou rozhodnuti o rozvodu) a poté na příští konzultaci to se sociálním pracovníkem mohou ještě upravit, nebo případně zaslat na soud. Podle Reida (1978) je tento přístup vhodný využít i při řešení problémů, které se týkají sociálních vztahů a sociálních změn. Takže sociální pracovníci ho používají oprávněně v těchto situacích. Pouze tři informanti používají antiopresivní přístup a jeden informant využívá přístup orientovaný na klienta. Opět u těchto odpovědí u přístupů jde o to, že informanti neznají teorie a metody sociální práce, ale z výpovědí vyplynulo, že antiopresivní přístup i přístup orientovaný na klienta využívají všichni, jen to neumí pojmenovat.

Rozvod je velice náročný pro rodiče a hlavně pro děti s tím se shodují informanti s Matouškem (2015). Z výzkumu vyplynulo, že informanti považují za nejnáročnější věc okolo rozvodu komunikaci. Jak uvádí informanti a Peltová (2001) komunikace je velice důležitou složkou v životě. Partneři však mají s komunikací problém. Ale za další problém považují informanti to, že rodiče se nedokážou domluvit a odkrývají se mezi nimi všechny křivdy a rodiče si jdou tvrdě za svým. Dle informantů je také náročné vůbec přijmout fakt, že se rozvádějí. A podle dvou informantů je to nejnáročnější pro dítě a rodiče by se měli soustředit na ně, ale i přesto to dítě na prvním místě nevidí. S tímto souhlasí i Matoušek (2015), kdy uvádí, že dítě se stává argumentem ve sporech dospělých a potřeby dětí se skrývají za sporem.

Rozvodová situace není náročná jen pro rodinu, ale i pro sociální pracovníky. S tím souhlasí i Matoušek (2015), který se v knize věnuje náročnosti rozvodu pro rodiče i pro jejich děti. Pro sociální pracovníky, kteří pracují na orgánu sociálně-právní ochrany dětí, je pro pět z dvanácti informantů psychicky náročná práce a podle sedmi informantů je hodně psychicky náročná. Pro dva informanty (informanti 3 a 6) je tato práce psychicky náročnější než jejich předešlá práce. A pro dva informanty (informanti 1 a 4) je práce stejně psychicky náročná jako jejich předešlá práce. Ve výsledku je tedy práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí psychická náročná pro všechny respondenty.

Důležitou součástí je také rodičovská odpovědnost, kterou si rodiče nemusí ani uvědomovat, že jí mají. Nejvíce informantů se shodlo, že rodiče přehazují rodičovskou odpovědnost na třetí stranu, tedy na sociální pracovníky. Informanti se shodují s Pavlovským (2012) v názoru, že rodičovská odpovědnost nezaniká ani pro jednoho rodiče po rozvodu manželství. I po rozvodu mají oba dva rodiče stejné kompetence. S těmito výroky se shoduje Matoušek (2015) kdy píše o tom, jak by kolizní opatrovník měl vést poradenství, jehož výsledkem má být uvědomění si rodičů, že i po rozpadu vztahu (manželství) mají k dětem určité povinnosti.

Ptala jsem se informantů na jejich bariéry při vykonávání práce na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pět informantů řeklo, že si nejsou vědomi žádné bariéry. Naopak další informanti jsou si vědomi bariér a tři z nich mají strach z lidí, kteří jsou pod vlivem drog anebo alkoholu. Další dva informanti mají strach a bariéru v jednání s agresivními lidmi.

Koprowska (2008) uvádí, že je důležitá komunikace s dalšími odborníky. V tomto ohledu mají informanti 3 a 6 problémy, protože informant 3 má problém s komunikací s kolegyněmi z úřadu práce ohledně výplat dávek a informant 6 má problémy s komunikací např. s ředitelem školy.

S bariérami souvisí i udržování si profesionálního odstup, kdy sociální pracovník by neměl na sobě dát znát nejistotu, případně strach. S tímto souhlasí Trevithick (2003) a Lefevre (2008), kteří píšou o tom, jak by sociální pracovníci měli být schopni v klientovi probudit důvěru a bezpečí, aby s nimi klient mohl sdílet a zkoumat své obavy a potřeby. Informantů jsem se ptala, jak si udržují profesionální odstup u rodin, které jsou v rozvodu a vlastně oba dva v té situaci, kdy se nedokáží dohodnout, tak jeden druhého pomlouvají. Dva informanti odpověděli shodně, že musí vždy najít nějaký ten střed mezi rodiči. Další tři se snaží bojovat jen za dítě a do sporů rodičů se neangažují, což je v rozporu s Matouškem (2015), který v knize uvádí, že kolizní opatrovník jedná s celou rodinou a nejen s dítětem, a měl by být koordinátorem poradenských služeb pro celou rodinu. Dále Matoušek (2015) zmiňuje, že by práce kolizního opatrovníka měla směřovat k minimalizování napětí mezi rodiči, ale i k tomu, aby se rodiče byli schopni dohodnout na všech záležitostech, týkajících se jejich dítěte, případně dětí.

V průběhu výzkumu vyplynula otázka: Dodržují sociální pracovníci standardy kvality orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Standardy kvality měly být do konce roku 2014 plně zpracované. Standardy kvality vznikly s novelou zákona 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (novelou se rozumí zákon č. 401/2012 Sb., dále jen novela o SPOD).

Pět informantů uvedlo, že standardy kvality dodržují. Ale informant uvedl dvě rozporné věci. Zaprvé, že standardy kvality dodržuje, ale poté výslovně uvedl: „*Máme nedostatek pracovníků.*“ což je první nedodržení standardu a zadruhé: „*Stále standardy utváříme, nemáme je ještě hotové.*“ Takže na oddělení u informanta 1 dochází ke dvěma porušení standardů kvality. Standardy by podle MPSV (2014) měly být vypracovány do konce roku 2014. Výzkum probíhal v roce 2016 a stále standardy nemají.

Závěr

V diplomové práci jsem v teoretické části vymezila základní pojmy týkající se problematiky sociální práce s rodinou v průběhu řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství a pomocí výzkumu jsem se pokusila nahlédnout do problematiky role sociálního pracovníka, který s těmito rodinami pracuje. Výzkumný soubor tvořilo dvanáct sociálních pracovníků, kteří pracují s rodinami v průběhu celého rozvodu.

Cílem výzkumu bylo vyzkoumat, jaké metody sociální práce aplikují sociální pracovníci při práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Zjistila jsem, že polovina informantů, která se zúčastnila výzkumu, nezná teorie ani metody sociální práce. Takže jsem musela požádat, aby mi informanti vyprávěli, jak tedy postupují s rodinou, rodiči a dětmi při jejich práci. Informanti, kteří znali teorie a metody mi odpovídali shodně, využívají úkolově orientovaný přístup. Při pohovoru s dítětem nejčastěji využívají práci s kresbou a práci s hrou, zatímco všeobecně nejvíce při rozhovorech s rodinou, rodiči i dětmi využívají aktivní naslouchání.

V souvislosti cílem byla stanovena výzkumná otázka, která zní takto: Jaké bariéry identifikují sociální pracovníci při své práci s rodinou, kde probíhá řízení o úpravě nezletilých dětí na dobu po rozvodu? Z výzkumu vyplynulo, že pět informantů z dvanácti u sebe nevnímají žádné bariéry, ani co se týče rasy, náboženství, či komunikace s klienty nebo jinými odborníky. Zatím co tři informanti mají strach a bariéry v jednání s klienty, o kterých ví, že užívají drogy anebo požívají alkohol. Další informanti mají bariéry při jednání s agresivními lidmi, protože se jich bojí. Jiní mají problém v komunikaci s jinými odborníky, se kterými musí jednat.

V průběhu výzkumu vznikla druhá výzkumná otázka: Dodržují sociální pracovníci standardy kvality pro orgán sociálně-právní ochranu dětí? Zde jsem v rámci výzkumu zjistila problémy ohledně dodržování standardů. I když někteří informanti odpověděli, že dodržují standardy kvality, tak jsem v dalších položených otázkách v rámci rozhovoru

zjistila opak. Standardy kvality jsou nejčastěji porušovány v nedodržování supervizí, počtu potřebných zaměstnanců (sociálních pracovníků). Objevil se také problém s nedodržováním psaní listinných podob, což úzce souvisí s nedodrženým počtem potřebných zaměstnanců. U jednoho informanta dokonce doted' nemají dotvořené standardy, tedy je nemají sepsané.

Jako vlastní přínos hodnotím nejvíce zjištění faktu ohledně nedodržování standardů na orgánech sociálně-právní ochrany dětí. Některé nedodržení je oprávněné, například když potřebujeme zvolit jiný postup, kvůli individuálnímu přístupu ke klientům. Ale nedodržení standardů ohledně supervize a únikových východů, zde může jít už o zdraví sociálních pracovníků a to by si měli uvědomit vedoucí a tyto chyby napravit.

Seznam použitých zdrojů

1. Knižní publikace (monografie)

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ M. 2008. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-392-5.

BERG, Insoo Kim. 2013. *Family based services: A solution-focused approach*. Praha: Portál, 2013. ISBN 80-900962-5-5.

BUDAYOVÁ, Z. 2011. Mnohoproblémové rodiny. In: ŽILOVÁ, Anna a Alena NOVOTNÁ. *Rizikové súvislosti chudoby a rodiny v súčasnej slovenskej spoločnosti*. Ružomberok: VERBUM, s. 87-88. ISSN 978-80-8084-751-7.

DUKOVÁ, I., DUKA M., a KOHOUTOVÁ I. 2013. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada. 200 s. ISBN 978-80-247-3880-2.

DISMAN, M., 2002. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

GULOVÁ, Lenka. 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3379-1.

HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum*. 2. Vyd. Praha: Portál. ISBN 97880-7367-485-4.

HOVORKA, D. 2007. Sociální šetření v bydlišti rodiny – kdy hrozí pokuty? *Právo a rodina*, 2007, roc. 9., c. 5. ISSN 1212-866X.

CHRENKOVÁ, M. 2011 Sociální práce s rodinami. In: KUZNÍKOVÁ, Iva. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada Publishing, s. 7280. ISBN 978-80-247-3676.

MATOUŠEK, O. 2003. Slovník sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 288s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ J. 2005. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. 351s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 214 s. ISBN 9788026205227.

MIOVSKÝ, M. 2006 *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 332s. ISBN 80-247-1362-4.

MOTEJL, O., CERNÁ, I., PANOVSÁ, K., MATYÁŠOVÁ, P. 2007. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelár veřejného ochránce práv.

MOŽNÝ, I. 2008. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

NOVÁK, T. 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. 2007. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde. 471 s. ISBN 978-80-86131-72-6.

NOVOTNÁ, V., FEJT, V. 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.

PAVLOVSKÝ, P. 2012. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada. 232 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024743325.

PELTOVÁ, N. V. 2001. *Umění komunikace*. 1. vydání. Praha: Advent-Orion, 205 s. ISBN 80-7172-564-1.

PLAŇAVA, I. 1994 *Jak se nerozvádět*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-129-1.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

PLECITYÝ, V. 2007. *Zákon o rodině*. Praha: Eurounion Praha, 2007. ISBN 978-807317-063-9.

SEEMRÁDOVÁ, ZACHAŘOVÁ, ČERNÁ. 2011. *Metodika doprovázení – podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Amalthea o. s. ISBN 978-80-904801-0-0.

SCHELLE, K. 2011. *Základy občanského práva*. 4., upr. vyd. Ostrava: Key Publishing , 227 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-127-6.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. 2007. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. 2007. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TÓTHOVÁ, J. 2011. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 250 s. ISBN 978-80-7367-856-2.

ÚLEHLA, I. 2007. *Umění pomáhat*. 2. aktual. vyd. Praha: Slon. 128s. ISBN 978-80-86429-3-6.

VARVAŘOVSKÝ, P. 2009. *Základy práva: o právu, státě a moci*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 456 s. ISBN 978-80-7357-407-9.

WARSHAK, Richard Ades. 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Překlad Eduard Bakalář. Praha: Portál. Rádci pro život. ISBN 80-7178-089-8.

YALOM, Irvin D. 1999. *Teorie & praxe skupinové psychoterapie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Konfrontace, 704 s. ISBN 80-86088-05-7.

ZASTROW, Ch. 1995. *The Practise of Social Work*. Brooks. Cole Publishing Co, Pacific Grove, CA. 558s. ISBN 978-0-495-59970-8.

ZITA, J. 2005. Univerzalizace – specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In: *Možnosti sociální práce na počátku 21. Století*. Univerzita Hradec Králové: Katedra sociální práce a sociální politiky. s. 79-93. ISBN 80-86771-10-5.

ŽILOVÁ, A. 2005. *Úvod do teorie sociální práce: Nauka o sociální práci*. Budín: Mentor. 130s. ISBN 80-968932-1-1.

2. Kapitola v knize (monografie)

MATOUŠEK, O. 2013. Sociální práce s rodinou. In: MATOUŠEK, Oldřich. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 302-304. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O., UHLÍKOVÁ, Š. 2005. Sociální práce s rodinami v rozvodu. In O. Matoušek, J. Koláčková, P. Kodymová (ed.): *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, kap. 4

3. Příspěvek ve sborníku

KORNEL, M, 2009. Rodičovská zodpovědnost a odborné instituty. In: *Days of Law: the Conference Proceedings* [online]. Brno: Brno : Masaryk University, s. 14 [cit. 2016-01-03]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Martin_Kornel/publication/242532293_RODI_OVSK_ZODPOV_DNOST_A_OBDOBN_INSTITUTY/links/53ee605f0cf26b9b7dc93a0c.pdf

LEFEVRE, M. 2008. 'Assessment and Decision-making in Child Protection: Relationshipbased Considerations', in M. Calder (ed.), *The Carrot or the Stick? Towards Effective Practice With Involuntary Clients*, Lyme Regis, Russell House.

MELZER, F., TĚGL, P. 2013. Rodina jako chráněné základní společenství. In: *Občanský zákoník: velký komentář*. Vyd. 1. Praha: Leges. ISBN 978-80-87576-73-1.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. 2014. Vedení rozhovoru s dětmi v kontextu sociálně-právní ochrany dětí. *Právo a rodina*, č. 6

ŠIMÁŠKOVÁ in WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK T., POSPÍŠIL, I. A kol. 2011. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, komentář k čl. 32, s 659.

TREVITHICK, P., 2003. 'Effective relationship-based practice: a theoretical exploration', *Journal of Social Work Practice*. 17(2), 163-176.

VÁCHA, P. 2006. Potřeby specifických služeb v oblasti prevence závislostí. In: *Proměny klienta služeb sociální práce – Social Work Client Metamorphoses: sborník z konference*. Hradec Králové: Gaudeamus, Universita Hradec Králové. s. 64-68. ISBN 80-7041-716-1.

4. Dokumenty (zákony)

ČESKO. Nový občanský zákoník: zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012.

ČESKO. *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a právní předpisy, které se k němu vztahují: úplné znění vyplývající z pozdějších právních předpisů, zejména ze zákona č. 91/1998 Sb., účinného od 1. srpna 1998.*

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. In: *Sbírka zákonů*. 2009. Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 401/2013 Sb., novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 7. listopadu 2012.

ČESKO. Vyhláška 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 17. prosince 2012.

MPSV: *Standardy kvality pro OSPOD* [online]. Praha [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15511/Standardy_OSPOD.pdf

MPSV. Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro pověřené osoby podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Vydání první. Praha: MSPV, 2014. ISBN 978-80-7421-097-6.

Společnost sociálních pracovníků České republiky. *Etický kodex sociálních pracovníků České Republiky*. Praha: Společnost sociálních pracovníků, 1995.

5. Elektronické zdroje

MCCARTHY, J., Marshall, A., Collins, J., Arganza, G., Deserly, K., Milon, J. 2011. *A Family's Guide to the Child Welfare System*. National Technical Assistance Center for Children's Mental Health at Georgetown University Center for Child and Human Development. Dostupné z: <http://www.cwla.org/childwelfare/fg.pdf>, ze dne 19. 11. 2011.

ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, ODDĚLENÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ A MATRIK. 2014. Uzavření manželství. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-manzelstvi-uzavreni-manzelstvi.aspx>

OSPOD. 2009. *OSPOD* [online]. MPSV, Odbor 21, [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/poskytovani-socialne-pravni-ochrany-poverenymi-osobami/>

STŘEDOČESKÝ KRAJ. 2016. *Středočeský kraj: Základní informace o Standardech kvality SPO pro OSPOD* [online]. Praha: Copyright [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/standardy-kvality-spo-pro-ospod>

KUŘIM, 2015. *Město Kuřim: Standardy sociálně právní ochrany dětí* [online]. Kuřim: Město Kuřim, 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.kurim.cz/cs/mestsky-urad/standardy-socialne-pravni-ochrany-deti/>

6. Kvalifikační práce a učební texty

ATTL, K. 2012. *Aktuální otázky rodiny z právního hlediska*. České Budějovice. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.

KOPROWSKA, J. 2008. *Communication and Interpersonal Skills in Social Work*, 2 nd edn, Exeter, Learning Matters.

Seznam použitých zkratk

I – informant

MPR – mnohoproblémová rodiny

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NOZ – Nový občanský zákoník

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

RegPZ – z. č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

ZSPOD – zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Přílohy

Příloha č. 1

Standardy kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany orgány sociálně-právní ochrany

1. Místní a časová dostupnost

Kritérium

1a Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje účinné poskytování sociálně-právní ochrany v potřebném rozsahu na celém území své spádové oblasti.

1b Doba výkonu sociálně-právní ochrany je přizpůsobena potřebám osob, jimž je nebo může být v budoucnu sociálně-právní ochrana poskytována nebo na něž se zaměřuje, zejména děti (dále jen "cílová skupina"). Osobní výkon sociálně-právní ochrany je zajištěn každý pracovní den; mimo pracovní dobu a ve dnech pracovního klidu je zajištěna nepřetržitá pracovní pohotovost.

Kritéria 1a a 1b se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím obecni úřad, krajský úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

2. Prostředí a podmínky

Kritérium

2a Výkon sociálně-právní ochrany je zajištěn v prostorách vhodných pro komunikaci s ohroženými dětmi a rodinami. Orgán sociálně-právní ochrany zajistí takové prostory pro výkon sociálně-právní ochrany, které představují odpovídající zázemí pro výkon sociálně-právní ochrany a jejichž kapacita odpovídá množství konzultací spojených s poskytováním sociálně-právní ochrany.

2b Orgán sociálně-právní ochrany má vhodné materiální vybavení s ohledem na výkon sociálně - právní ochrany na pracovišti i mimo něj. K dispozici je zejména potřebný počet automobilů, mobilních telefonů, notebooků, fotoaparátů a dalších prostředků záznamové techniky pro práci v terénu.

2c Orgán sociálně-právní ochrany má k dispozici vhodné materiální vybavení pro práci s osobami z cílové skupiny, jimž je poskytována sociálně-právní ochrana (dále jen "klient"), zejména s ohledem na potřeby dětí.

2d Orgán sociálně-právní ochrany má k dispozici potřebné hygienické zázemí a osobní ochranné pracovní prostředky pro zaměstnance zařazené v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany.

3. Informovanost o výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Kritérium

3a Orgán sociálně-právní ochrany zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup jím vytvořené za účelem naplnění těchto standardů kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany.

3b Orgán sociálně-právní ochrany má zpracovány informace o rozsahu a podmínkách poskytování sociálně-právní ochrany, a to ve formě srozumitelné cílové skupině. Tyto informace jsou veřejně dostupné.

4. Personální zabezpečení výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Kritérium

4a Orgán sociálně-právní ochrany má v rámci stanovené organizační struktury určen počet pracovních míst a zpracované pracovní profily jednotlivých zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany.

4b Počet zaměstnanců je přiměřený spádovému obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Při výpočtu přiměřeného počtu zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany je zohledněno kritérium ovlivňující náročnost výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany.

Základním výchozím kritériem je nejméně 1 pracovník na 800 dětí (osob do 18 let věku), které jsou hlášeny k trvalému pobytu ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Do počtu pracovníků se započítává vedoucí pracovník adekvátně svému zapojení do práce s klienty.

4c Orgán sociálně-právní ochrany má v rámci organizační struktury vnitřním předpisem písemně zpracována oprávnění a povinnosti k jednotlivým pracovním pozicím vztahujícím se k výkonu sociálně-právní ochrany, uplatněním specializace zejména pro oblast náhradní rodinné péče, sociální kurately pro děti a mládež a ochrany týraných a zneužívaných dětí a důsledně dbá na to, aby konkrétní pracovní pozice byla vyhrazena výlučně výkonu sociálně-právní ochrany.

Kritérium 4b se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

5. Přijímání a zaškolování

Kritérium

5a Každý zaměstnanec zařazený v orgánu sociálně-právní ochrany splňuje kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka podle zákona o sociálních službách a disponuje zvláštní odbornou způsobilostí na úseku sociálně-právní ochrany.

5b Orgán sociálně-právní ochrany má písemně zpracována pravidla pro přijímání nových zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany.

5c Orgán sociálně-právní ochrany přihlásí nového zaměstnance zařazeného v v orgánu sociálně-právní ochrany a vykonávajícího sociálně-právní ochranu v právními předpisy stanovených lhůtách ke zkoušce zvláštní odborné způsobilosti.

5d Orgán sociálně-právní ochrany má písemně zpracována pravidla pro zaškolování nových zaměstnanců vykonávajících sociálně-právní ochranu.

5e Orgán sociálně-právní ochrany dětí určuje, zda umožní studentům a jiným fyzickým osobám stát se stážisty nebo dobrovolníky na svém pracovišti. Orgán sociálně-právní ochrany umožňuje studentům nebo jiným fyzickým osobám působit jako stážisté nebo dobrovolníci, a to na základě smlouvy a po náležitém proškolení.

Kritérium 5a a 5c se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

6. Profesní rozvoj zaměstnanců

Kritérium

6a Vedoucí zaměstnanec orgánu sociálně-právní ochrany zařazený k výkonu sociálně-právní ochrany pravidelně hodnotí podřízené zaměstnance, kteří se podílejí na výkonu sociálně-právní ochrany. Vedoucí zaměstnanec orgánu sociálně-právní ochrany

Vedoucí zaměstnanec zařazený v orgánu sociálně-právní ochrany je hodnocen svým přímým nadřízeným minimálně jednou ročně.

Hodnocení je zaměřeno zejména na stanovení, vývoj a naplňování osobních profesních cílů a potřeb další odborné kvalifikace.

6b Orgán sociálně-právní ochrany má písemně zpracovány individuální plány dalšího vzdělávání jednotlivých zaměstnanců zařazených v orgánu sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany.

6c Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje průběžné vzdělávání zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany v

rozsahu minimálně 6 pracovních dnů za kalendářní rok, a to formou účasti zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany na vzdělávacích kurzech akreditovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí. Vzdělávání zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany vychází z individuálních plánů dalšího vzdělávání a je zaměřeno na rozšíření odborné kvalifikace.

6d Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje pro zaměstnance zařazené v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany, kteří vykonávají přímou práci s klienty, podporu nezávislého kvalifikovaného odborníka.

7. Prevence

Kritérium

7a Orgán sociálně-právní ochrany aktivně vyhledává a monitoruje ohrožené děti. Prokazatelně koordinuje, případně vytváří podmínky pro preventivní aktivity ve svém správním obvodu.

7b Orgán sociálně-právní ochrany v rámci preventivních aktivit spolupracuje s dalšími fyzickými osobami, právníckými osobami a orgány veřejné moci, zejména s orgány územní samosprávy, pověřenými osobami, poskytovateli sociálních služeb, zástupci škol a školských zařízení, Policií České republiky, Probační a mediační službou, soudem, státním zastupitelstvím, poskytovateli zdravotních služeb, případně dalšími fyzickými osobami, právníckými osobami a orgány veřejné moci zúčastněnými na péči o ohrožené děti podle místních potřeb a podmínek. Všechny uvedené subjekty mohou jako formu spolupráce v rámci výše uvedeného zvolit tým pro děti a mládež.

8. Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu

Kritérium

8a Orgán sociálně-právní ochrany jednotně postupuje při přijetí oznámení případu a jeho evidenci.

8b Každý případ orgánu sociálně-právní ochrany je posouzen s ohledem na jeho naléhavost.

8c Každý případ je přidělen konkrétnímu koordinátorovi případu. Koordinátor řídí průběh výkonu sociálně-právní ochrany u daného případu.

8d Každý zaměstnanec zařazený v orgánu sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany pracuje maximálně s 80 rodinami, v případě kurátora pro děti a mládež se 40 rodinami. V případě práce s osobami pečujícími a osobami v evidenci pracuje maximálně se 40 rodinami.

Kritérium 8d se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

9. Jednání, vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte

Kritérium

9a Při jednání s klientem dodržuje orgán sociálně-právní ochrany základní principy výkonu sociálně-právní ochrany zejména

- respektuje individuální přístup ke všem klientům,
- vychází z individuálních potřeb každého klienta,
- podporuje samostatnost klientů,
- uplatňuje individuální přístup k potřebám každého klienta,
- motivuje k péči o děti,
- posiluje sociální začleňování klientů,

- důsledně dodržuje lidská práva a základních svobody,
- podporuje kontakt s přirozeným sociálním prostředím,
- informuje klienta o postupech používaných při výkonu sociálně-právní ochrany.

9b Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje služby potřebné pro jednání s osobami se specifickými potřebami, nebo má dojednanou spolupráci s fyzickými osobami a právníckými osobami, které tyto služby zajistí externě.

9c Orgán sociálně-právní ochrany provádí u všech případů, zejména v okamžiku zavedení dítěte do evidence dětí uvedených v § 54 zákona, základní vyhodnocování potřeb dítěte a situace rodiny (dále jen "vyhodnocování"), zaměřené na skutečnost, zda se jedná o dítě vymezené v § 6 a § 54 písm. a) zákona, o dítě uvedené v § 54 písm. b) zákona, nebo o dítě zařazené do evidence dětí z jiného důvodu. Jestliže ze závěru vyhodnocování vyplývá, že se jedná o dítě vymezené v § 6 zákona, provádí orgán sociálně-právní ochrany podrobné vyhodnocování.

9d Orgán sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností zpracovává v případě, kdy provedl podrobné vyhodnocování se závěrem, že se jedná o dítě vymezené v § 6 zákona, individuální plán ochrany dítěte, podle potřeby jej přehodnocuje a následně jej uzavírá.

Kritérium 9c a 9d se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

10. Kontrola případu

Kritérium

10a Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje pravidelnou kontrolu případů.

11. Rizikové a nouzové situace

Kritérium

11a Zaměstnanci zařazení v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany jsou připraveni na výskyt rizikových a nouzových situací a jsou prokazatelně seznámeni se situacemi, které mohou nastat v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany včetně postupů při jejich řešení.

12. Dokumentace o výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Kritérium

12a Orgán sociálně-právní ochrany uplatňuje systém zpracování, vedení, evidence a archivace dokumentace, včetně vedení elektronické dokumentace v informačním systému sociálně-právní ochrany dětí o klientech a dalších osobách.

12b Záznamy orgánu sociálně-právní ochrany jsou vedeny takovým způsobem, aby byly srozumitelné pro klienta.

13. Vyřizování a podávání stížností

Kritérium

13a Orgán sociálně-právní ochrany má zpracována pravidla pro podávání, vyřizování a evidenci stížností v podobě srozumitelné pro všechny klienty.

13b Orgán sociálně-právní ochrany informuje klienty a další osoby o možnosti podat stížnost, a to způsobem srozumitelným klientům a dalším osobám.

14. Návaznost výkonu sociálně-právní ochrany dětí na další subjekty

Kritérium

14a Orgán sociálně-právní ochrany zprostředkovává a doporučuje klientům služby jiných fyzických a právnických osob podle jejich potřeb, a to v souladu s cíli podpory stanovenými v individuálním plánu ochrany dítěte.

14b Orgán sociálně-právní ochrany se intenzivně věnuje oblasti přípravy na samostatný život u dětí starších 16 let, které se nacházejí v ústavní výchově, v náhradní rodinné péči nebo v péči kurátorů.

Kritérium 14b se nehodnotí u orgánu sociálně-právní ochrany, je-li jím obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.